

Μέλος Χρυσάνθη

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ . . . . Χωρισμός — 'Εσπέρα θερινή...
(ποιήματα)
- ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ . . . . Πεπρωμένον — Νά καθήσω...—
Δυσίσμος—Τύψεις (ποιήματα)
- ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ . . . . Σημειώσεις
- Ν. Γ. ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ . . . . 'Η ψυχική Ιστορία του 'Αλε-
ξάνδρου Γρηγορίου (πεζογράφημα)
- THOMAS MANN . . . . Τωβίας Μίνδερνικελ (διήγημα)
μετάφ. ΔΗΜ. ΣΤ. ΔΗΜΟΥ
- ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ . . . . 'Επιτύμβιο (ποίημα)
- Γ. Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ . . . . Τὸ Καλεντάρι (ποίημα)
- Γ. ΔΕΛΙΟΣ . . . . 'Απόψεις γιὰ τὸ 'Αγγλικὸ μυ-
θιστόρημα
- Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ . . . . 'Α. Παπαδιαμάντη: «Βαρδιάνος
στὰ σπόρκα»—«Οἱ ἐλαφροήσκιωτοι»
(λογοτεχνικὲς ἀναλύσεις)
- Α. ΤΣΕΧΩΦ . . . . 'Ακράτητη Γλῶσσα (διήγημα)
μεταφρ. ΑΛ. ΜΟΥΡΑΤΗ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Μ. Η.: ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ «'Εαρινή Συμφωνία». — Π. ΛΑΣΚΑ-
ΡΗ: v. BASCH «Carlyl». — Τ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: JULES SU-
PERVIELLE «Ποιήματα».

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Μία Ιστορική διετία.—Τὸ διάγγελμα τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ.
— 'Η ὀμιλία τοῦ κ. Νικολοῦδη.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΕΤΟΡΡΑΧΗΣ 31 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΗΛΕΦΩΝΟ 36 - 44

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ "ΠΥΡΣΟΥ,"

Γ. Σ. ΒΟΣΝΙΑΔΟΥ

ΤΣΙΜΙΣΚΗ 54

Συνδρομή έτησια δραχ. 80
» έξωτερικοῦ δολ. 1½

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Πέτρου Πικροῦ «Πῶς ἔφθασε εἰς τὴν ἐποχὴ μας ὁ Ἰσραήλ» (ἐκδοσις «Ἐρευνας» Ἀλεξανδρείας). Τασίας Ἀδὰμ «Ἑπερβατικὴ ζωὴ» (ποιήματα) Α.Π. Λεοντῆ «Ἀννίκα» (μυθιστόρημα) Ἀλεξάνδρεια. Ἄρη Χατζηδάκη «Πρέβεζα» (Δράμα εἰς 3 πράξεις) Ἀθήνα. Βασίλ. Βασιλικοῦ «Χαλκιδικὴ (ἱστορικὴ μελέτη) Θεσ/νικῆ. Βασ. Μεσσολογίτη (Παληοῦ) «Σκλαβιά καὶ ἀγῶνες» (ἀφηγήματα) Θεσ/νικῆ. Ἀντωνίου Κεραμοπούλου «Οἱ Βόρειοι Ἕλληνες κατὰ τὸ εἴκοσι ἕνα» (λόγος κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρείαν τῆς 24 Μαρτίου 1938) Ἀθήνα. Γ. Δ. Ζευγώλη «Τὸ σύγχρονο λαϊκὸ τραγοῦδι στὸν Ἀλείρανθο καὶ τὴ Νάξο». Γεωργικὸν Δελτίον (Ἑπουργεῖον Γεωργίας) (τεύχος πρῶτον) Ἀθήνα. Μωῦσῆ Δ. Μπουρλά «Τὰ πρῶτα κρινανθίσματα» (ποιήματα) Θεσ/νικῆ. Ἄρη Χατζηδάκη «Πατούχας» (δράμα) Ἀθήνα. Σόλωνος Μακρῆ «Βάτραχοι» (μυθιστόρημα) Ἀθήνα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Νεοελληνικὰ Γράμματα (ἐβδομαδιαία ἐκδοσις) Ἀθήνα. Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρησις (ἀρ. 33) Ἀθήνα. Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία (Ἰούλιος). Θέατρο (Ἰούλιος) Ἀθήνα. Πνευματικὴ Ζωὴ (Αὔγουστος) Ἀθήνα. Μηνιαία Μεγαλόπολις (Ἰούλιος) Ἀθήνα. Τραπεζιτικὴ (Ἰούνιος) Ἀθήνα. Βαλκανικὴ Λογοτεχνία (ἀφιερωμένο στὸ Γιουρτάν Γιουφκὸφ) Ἀθήνα. Παγκόσμιος Ἀνθολογία Σύνδεσμος Παλαιῶν Προσκόπων Ἀθήνα. Δρῆρος (Νεάπολις Κρήτης. L'Hellénisme contemporain (Αοῦτ) Ἀθήνα. Κρητικὲς σελίδες (ἀφιερωμένο στὸ Γιάννη Κονδυλάκη) Ἡράκλειο. Le Front Latin (Juillet-Αοῦτ) Paris. Τὰ Προπύλαια (Αὔγουστος) Ἀθήνα.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Νεοὶ Καιροὶ Πειραιεύς. Ἐλεύθερος Κόσμος (Σῦρος). Πρόοδος (Ἀλμυρός). Ἐφημερις τῶν Λεσβίων (Μυτιλήνη). Ἐρευνα (Αἴγιον). Ἡ Φωνὴ τοῦ Αἰγίου (Αἴγιον). Αἰγυπτιώτης Ἑλληὴν Ἀλεξάνδρεια). Δράσις (Ἡράκλειον). Ἡχώ τῶν Πιερίων (Κατερίνη). Ἐπτάνησος (Κέρκυρα).

ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἐβδομαδιαία φιλολογικὴ - καλλιτεχνικὴ ἐπισημονικὴ ἐφημερίδα

Διευθυντής: ΔΗΜ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1938

ΤΕΥΧΟΣ 8 - 9

Χωρισμός

*Οὔτε μιὰ λέξη δὲ θὰ ποῦν. Θάναι ὅλα τελειωμένα.
Νέους παράδεισους δὲ θὰ μποροῦνε πιά νὰ βροῦν.
Θάναι τὰ λόγια τους σὰ μονοπάτια ἐρημωμένα
Παντοτεινὰ φθινόπωρα ποῦ θὰ φυλλοροοῦν.*

*Μὲ μιῆς τὸ σύνορο κάθε χαρῶς των θὰ ἰ' ἀγγίσουν.
Καὶ θὰ χωρίσουν μιὰ γλυκειὰν ἐσπέρα ἑαρινή,
Δίχως καλὰ καλὰ ποτὲ κ' οἱ ἴδιοι νὰ γνωρίσουν
Γιατὶ ἡ ψυχὴ τους ἔχειν ἔτοι μόνη καὶ γυμνή.*

*Ἐσπέρα θερινή. Μιὰ γειτονιά. Ἐξω, μες στὴν πόλη,
Βορῆ πλατεία δυὸ βήματα ἀπὸ ἔδω, κ' ἐδῶ τόση σιωπή!*

*Ἀνθρώποι κουρασμένοι ἀπ' τὴ δουλειά τους πάντα θὰ γυροῦνε.
Γυναῖκες καθισμένες μπρὸς στὶς πόρτες, θὰ σιγομιλοῦν.*

*Ἐτοι μονάχη, σὰ χαμένη σὲ παραμυθένια χώρα,
Ἢ ἔρημη θὰ μένη γειτονιά πάντα, σὰν τώρα.*

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Πεπρωμένον

Συμπυκνωμένη ὕλη τῶν χρόνων τοῦ παρελθόντος,
μὲ τί θ' ἀναλύσουμε τὴν ἀπίθανη οὐσία;

Γλοιώδης συρροή ἀπὸ τίς ἀναμνήσεις
δὲν ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴ γεύση ποῦ κατέχομε.

Νὰ μεταχειριστοῦμε ὅ,τι μᾶς δίνεται,
νὰ χειριστοῦμε τὸν ἑαυτὸ μας σὴν προϋπόθεσή του.

Ἄναυδη θέληση, ἀνυπολόγιστης δλκῆς ἀλήθεια,
ὅ,τι ἀποζήσαμε, κατόπιν, ὅτι ζήσαμε, σέρονουμε.

Βᾶρος ἀλάθητο· εὐθύνη μέλλοντος, ποῦ δὲν ὑπάρχει,
προϋπάρχει ἢ λέξη τοῦ ἑαυτοῦ μας

Στὴν πικρὴ τῆς ὕλης σιωπή.

Νὰ καθήσω στὴ σκιά,
στὴν πρόφαση στερεωμένων ἀντιλήψεων.

Ὡς πότε θ' ἀποφεύγω τὸν ἥλιο τοῦ πάθους;
Ἄδιάσπαστη ἐπαφή μὲ τὸ ὑπάρχον φῶς
τῆς δλόκληρης οὐσίας.

Ὅλα τὰ χρώματα μοῦ ὑπείσρχονται
καὶ μοῦ μετριοῦνται ὅλα τὰ σχήματά
σι' ἀφθαρτο σῶμα τὸ δονούμενον,
τὸ ὑπάρχον γιὰ νὰ ὑπάρχει
ἢ μόνιμη ἐναλλαγή,
ἢ ἐνιαία μεταλλαγή
τοῦ ἀνθρώπινου ἤχου.

Δυϊσμός

Εἶμαι μοναχός,
ἀποχωρισμένος ἀπὸ τὸν χιτῶνα τῆς προσφορᾶς μου.
Κυτιάζω τὸ ἀπεριόριστο εἶδωλό μου,
μορφάζει παράλογα
στὴν ἔννοια τοῦ χωρισμοῦ.
Ἐκφράζεται δύσκολα
ἀλλοίθωρες ἀντιλήψεις.
Βλέψεις ἀποκτῶ ἀτροφικῆς
κατάφορης εὐαισθησίας.
Ἄδιάφορες περιστάσεις συνοδεύουν
παντοῦ ἀποσιέλλω ἀκατάλληλα χέρια
γιὰ νὰ σὺλλάβω τὸν ἑαυτὸ μου.

Τύψις

Φοβοῦμαι ποῦ θὰ ξυπνήσω
στὸν κακόβουλο ἐφιάλτη
τῶν χαιρέκακων ἐπιθυμιῶν
ποῦ ἐξετέλεσα.

Ἄκεφαλα σώματα τῆς ὑπαρξῆς
τοῦ ἑαυτοῦ μου συνδεμένα
σὲ κεφαλὴ ἀσστηρότητας
ποῦ προκάλεσα.

Βρίσκομαι στὴ θήκη
ποῦ δὲν ἔχει φῶς ἀνάληψης
μόνο τὴν ὕλη ἀτομικῆς εἰσπνοῆς
ποῦ ἐξέπνευσα.

Ποθητὴ ἀγωνία, ἀνάγκη
τοῦ σώματος· ἀπορρῆει
ὁ φόβος ποῦ περιβάλλει, ἰδρῶς
ποῦ τὸν φόρεσα.

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ διαύγεια καὶ ἡ ἀπλότητα δὲν εἶναι νὰ κοιτάζουμε τὴν πραγματικότητα ὅπως εἶναι, ν' ἀφαιρέσουμε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα αὐτὴ τὴν ἀθέατη μυστικὴ ζωὴ ποὺ περνᾷ στὸ σκιδόφωτο, νὰ ἐξαφανίσουμε τὴν ποίηση ποὺ προεκτείνει τὸ κάθε τι πέρα ἀπ' αὐτὸ ποὺ φαίνεται σ' αὐτὸ ποὺ δὲ φαίνεται. Κανεὶς ἀληθινὸς δημιουργὸς δὲν μπορεῖ μ' ἕναν τέτοιο τρόπο νὰ εἶναι ἀπλός. Κ' ἡ πρωτόγονη ἀπλότητα εἶχε τὸ μυστήριο καὶ τὸ ἀνιγμά της κ' ὁ μῦθος τῆ φιλοσοφία του. Ἐπειτα οὔτε ἡ ζωὴ στὸ βάθος εἶναι ἀπλή, οὔτε ὁ ἄνθρωπος. Πέρα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά της ὑπάρχει ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ κόλαση, ἀπειροὶ ἐσωτερικοὶ δαίδαλοι, συγκρούσεις, ἀντιθέσεις, μιὰ τρικυμία ἀδιάκοπη. Τὸ πιὸ μεγάλο ἀνθρώπινο δρᾶμα εἶναι τὸ ἐσωτερικόν, πραγματοποιεῖται μέσα στὴν ἀδιαπέραστη νύχτα τῆς ψυχῆς μας. Ἡ αἰώνια πραγματικότητα εἶναι αὐτὴ ποὺ συλλαμβάνει πολλὰς φορές μὲ κλειστὰ μάτια ὁ δημιουργός. Καὶ ἡ ζωὴ ὅσο τὴ πλησιάζουμε μακραινεῖ σὲ βάθος κ' ἀπλώνεται σὲ ἔκταση. Ὁ Δὸν Κιχώτης εἶναι ἀληθινὸς γιατί ζεῖ πάντα μέσα σ' ἕνα ὄνειρο, ἔχει γύρω στὸ πρόσωπό του τὸ φωτοστέφανο τοῦ ὄνειρου του.

* *

Διάβαζα ἕνα δρᾶμα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Λόρκα. Σπάνια ἐνοιώσα μέσα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀπλότητα ν' ἀναπηδάει μιὰ τόσο ἀνθρώπινη ποίηση. Νόμιζα πὼς ἀκούγα τὴν ἴδια φωνὴ τῆς γῆς, τὴ μυστικὴ φωνὴ ὄλων τῶν πραγμάτων, ζοῦσα σὲ κάθε μόριο

τῆς ὑπαρξῆς μου τὴν τραγικὴ μοῖρα τῶν προσώπων ποὺ ἦταν σὰ νὰ βγῆκαν κείνη τὴ στιγμὴ ἀπὸ τὸ θερμὸ χῶμα καὶ τὸ αἷμα τοὺς ἦταν καφτὸ στίς φλέβες, μ' ἄγγιζε ἡ παγερὴ λάμα τοῦ μαχαιριοῦ ποὺ μπαίνει στὴ σάρκα καὶ τὰ μάτια παραδίνονται στὴν ἀτέλειωτη νύχτα τοῦ θανάτου. Ὅλα ἦταν τόσο ἀπλά μὰ σὰ σκεπασμένα μ' ἕνα μυστήριο καὶ μ' ἕναν τρόμο, μ' ἕνα πάθος καὶ μιὰν ἀγνότητα, μ' ἕνα μῖσος καὶ μιὰν ἀγάπη. Ὁ κόσμος ἄλλαζε μορφή κ' ἡ ζωὴ περνοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν ὄψη τῆς αἰωνιότητος.

* *

Ἐνα ἀληθινὸ ἔργο ἔχει τὴ μυστικὴ δύναμη νὰ μᾶς φέρνει πιὸ μακριὰ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ μᾶς μιλά, νὰ μᾶς ἀνεβάζει ὡς τὸν οὐρανὸ ὅπου ὄλα εἶναι γεμάτα φῶς, κοντὰ στὴ μυστηριώδη ἀρμονία τῶν ἑναστρων κόσμων, νὰ μᾶς ὁδηγεῖ ὡς ἕνα μακρυνὸ Παράδεισο, ὅπου ὄλα εἶναι ὠραῖα, νὰ μᾶς φέρνει ὡς τὴν ἴδια τὴν κόλαση, σκοτεινὴ καὶ φριχτὴ, ὅπου τρέουμε καὶ κλείνουμε τὰ μάτια, ὡς τὴ θύελλα καὶ τὴν γαλήνη, ὡς τὴν καρδιὰ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, νὰ μᾶς φέρνει τέλος πέρα ἀπὸ αὐτὰ ὡς τὸ Θεό.

* *

Πάντα ὑπάρχει ἕνας δαίμονας κ' ἕνας ἄγγελος. Ἔτσι εἶναι στὸ βάθος κάθε ἀνθρώπου. Παντοῦ ἀπλώνεται ἕνα φῶς καὶ πιὸ πέρα ἀκίνητεῖ τὸ σκοτάδι. Ὅλα εἶναι μέσα στίς ἀντιθέσεις. Γι' αὐτὸ κ' ἡ ἀλήθεια ποτὲ δὲν εἶναι μία. Ὑπάρχει τὸ πάθος στὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα μας, ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ μετάνοια. Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μέσα

σὲ μιὰν ἴδια στιγμὴ. Ποτὲ μιὰ εὐθύγραμμη πορεία.

* *

Ὑπάρχει μιὰ μουσικὴ ποὺ δὲν ἀκούεται μὰ μαντεύεται κ' ὅμως εἶναι παντοῦ, μέσα στὴν ψυχὴ, στὸν ἀέρα, στὴ θάλασσα, στὴ θύελλα, ἀκόμα καὶ στὴ σιωπὴ, στὸ πάθος, στὴ γαλήνη, μιὰ μουσικὴ ὄλου τοῦ σύμπαντος. Κ' αὐτὴ ἡ μουσικὴ δίνει σὲ κάθε πραγματικότητα κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της, τὴν κάνει νὰ πάρει ἄλλο χρῶμα, νὰ παύσει νὰ φαίνεται ὅπως εἶναι. Μεταφέρει τὴν πραγματικότητα στὸ μαγικὸ κύκλο της.

* *

Ὁ πόνος, ἡ χαρὰ, οἱ ἀναμνήσεις,

ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

Η ΨΥΧΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Περπατώντας θυμούνταν τὰ παιδικὰ του χρόνια. «ὁ κόσμος δὲ βλέπει», σκέφτηκε γενικά. περνοῦσε ἀπὸ τὰ σπινθῆρες ἐνός συνοικισμοῦ ποῦχαν βάλει μέσα φωτιά καὶ τὸν ἔκαψαν. «μῖσος τοῦ ἐνός γιὰ τὸν ἄλλο», συμπέρανε. ὅσοι σὲ ἄλλοφροσύνη, ἦταν ὠρα τῆς νυχτὸς σκοτεινὴ, ἐπιχειροῦσαν νὰ βγουν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴς ψηλὰς φλόγες, ἐμποδίζονταν ἀπὸ τουφέκια μὲ λόγγες, ἀπὸ φοῦρκες μεταλλινες ποὺ σηκώνουν τὰ δεμάτια. «τυφλὸς ὁ κόσμος, εἶμαστε ἀποκλεισμένοι σὲ στενάχωρες κάμαρες δίχως παράθυρα, μὲ κλειστὰς πόρτες». ἔφτασε στὴν τοποθεσία ποὺ ναί ἕνα νεκροταφεῖο. ἐκκλησία ἦταν μιὰ καλύβα ποὺ γκρεμίστηκε, ἐρείπιο. δὲν ὑπῆρχε περίβολος, οἱ τάφοι ἀνακατωμένοι πατιοῦνταν μὲ ἀσέβεια. αἰσθάνθηκε μιὰ φριχτὴ ἀπομόνωση. «ἔρμος ἡ ζωὴ, ἔχουν σωπάσει τὰ τραγούδια, τὰ πράγματα δὲ μᾶς μι-

αὐτὸ ποὺ ἦταν καὶ πιά δὲν εἶναι, αὐτὸ ποὺ μόλις τὸ διακρίνουμε σ' ἕνα ἀτέλειωτο βάθος νὰ φεύγει μακριὰ, ὅλη ἡ ροὴ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς παίρνουν σὲ κάθε στιγμὴ τὴς πιὸ διαφορετικὴς ἀποχρώσεως σὲ ἔνταση, ἔχουν πάντα ἕνα μυστήριο, μιὰ σκοτεινότητα, μιὰ ἀσάφεια μέσα στὴν ἴδια τὴν ἀπλότητά τους, ὅπως ἀγγίζουν τὴν ὄψη τοῦ ἀπέριου. Κ' οἱ γκρίζες σιωπὴς ἐκτάσεις, οἱ χώροι ποὺ λάμπουν μέσα στὸν ἥλιο, οἱ μεγάλες βροχερὲς νύχτες δίχως ἄστρα, οἱ ἀπέραντοι ὠκεανοί, χάνονται κ' αὐτὰ στὸ δικὸ τους μυστήριο. Σὲ τίποτα δὲ φτάνει ὁ ἑαυτὸς του. Ὅλα παίρνουν κάτι ἀπὸ τὸ φῶς ἢ τὴ σκιά τοῦ Θεοῦ.

λοῦν, καταστρεφόμεστε δίχως συνάντηση, μόνοι». πένθιμες εἰδήσεις τὸν πλημμύριζαν. κρατοῦσε στὰ χέρια του ποτήρι γεμάτο νερὸ νὰ δροσιστεῖ καὶ τὸ ποτήρι ἔπεσε κ' ἔσπασε. περπατοῦσε. ὁ δρόμος μακρὺς κ' αὐτὸς κουρασμένος. μακρυνὴ πορεία δίχως ἀνάπαυση. ὁδοιπόρος δὲν εἶχε ραβδί ν' ἀκουμπήσει. ποιά ἦταν ἡ ἡλικία του; πόσα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του; ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπινθῆρα του. σπινθῆρα δὲν μποροῦσε νὰ χωρέσει τὴ μοναξιά του. ἤθελε νὰ κλάψει ὅπως τὸ μικρὸ παιδί μὲ τὸ πρόσωπο κολλημένο στὸ τζάμι τῆς προθήκης μὲ τὰ παιχνίδια. ἤθελε μὲ τὰ χέρια νὰ κρῦψει τὸ πρόσωπό του, νὰ μὴ βλέπει τὴς τρομαχτικὲς εἰκόνες ποὺ ὁ νοῦς του φαντάζονταν. μιὰ καταστροφή ἔρχονταν, μιὰ καταστροφή γίνονταν. ἀνεμοζάλη στὰ κλαδιά ἀπὸ τὰ δέντρα. σύννεφα βαργιά μὲ χαλάζι. δὲν παρακολουθοῦσε πιά

τήν έξω θέα, τὸ φυσικὸ τοπεῖο, αὐτὴ τὴν ὥρα ποὺ ὁ ἥλιος βασίλευε. εἶχε ἀφαιρεθεῖ σ' ἕναν ἄλλον κόσμο, συνθεμένον ἀπὸ ὑπόλοιπα ἐντυπώσεων ποὺ κρατοῦσε ἡ μνήμη κι' ἀπότομα, ἐκκενώθηκαν στὴ συνείδησή του, ἀναπῆδησαν· στέκονταν ὅπως ἕνα σκιαῶτρο. ὁ κόσμος δὲ τὸν ἔπαιρνε, στὸν κόσμο δὲν πῆγαινε. ἄδεια ἢ πλατεία ἀνοιγμένη ἀγκαλιά, σὰ νὰ εἶχαν καρφωθεῖ τὰ χέρια του στὰ ξύλα ἑνὸς σταυροῦ. τὰ πουλιά μὲ τὰ φτερά τους τὸν τρώμαζαν κι' ἔφευγαν. δὲν πρόσφερεν ἀπάτη, παγίδα, τροφή, σπυρί, σιτάρι. ἦταν ἀκόμα σὰν ἄνθρωπος βαρὺς. μὲ πόθο βίγκλισε ἀπὸ τὴν ἀπαγορευμένη θύρα τοῦ πλοῦτου. τὰ χεῖλη καίγονταν ἀπὸ φιλήματα σάρκας, γι' αὐτὸ ξανά τὸν ἔπιασε ὁ φρουρὸς στρατιώτης ποὺ εἶχε στρυμωχτεῖ στὴν κόχη, κοντὰ στὸ μπουλο. τὸν χτυποῦσε μὲ τὸ σίδηρο τῆς ξιφολόγηξης. πονοῦσε ἡ γυμνὴ πλάτη του ἀπὸ τὸ κατάψυχρο μαστίγμα. κυλίστηκε μὲ κυρτὴ τὴ σπονδυλική. «πρέπει ν' ἀπογυθοῦμε κάθε ὑποκρισία γιὰ νὰ εὐαγγελιστοῦμε τὴν ἀπελευθέρωση, ἀγαπημένοι ἀδελφοί φύγετε μακριὰ ἀπὸ τὴν πολυτελεῖ εἴσοδο τῶν ἀισθήσεων, μὴ θελήσετε νὰ κρυφτῆτε κάτω ἀπὸ οἰκοδομήματα ὑψηλὰ ἀφοῦ ἀρνηθῆτε τὴ φυσικὴ φτώχεια». μέσα σὲ μιὰ πολυτελεῖ αἴθουσα ὕψωνε τὴ φωνή του καὶ ὀμιλοῦσε. ἕνας βαρύτερος πολυέλαιος φώτιζε κίτρινα μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα ἀπὸ σκόνη. κόσμος ποικίλα ντυμένος φανταχτερά σπρώχνονταν. γλυστροῦσε ἀπὸ τὸν ὄμο τὸ μεταξωτὸ φόρεμα. φαίνονταν γυμνὸς καὶ μιογιατισμένος ὁ στεῖρος μαστός. γυναῖκες κι' ἄντρες δὲν ξεχώριζαν μεταξύ τους, ἔσβυναν μαζί μὲ τοὺς καπνοὺς ἀπὸ τ' ἀφημένά ἀποτοῖγα στοὺς μπρούντζινοτάσι. ὀμιλοῦσε γιὰ μιὰ συμφιλίωση μὲ τὴ ζωή. «ἀδελφέ μὴν πάρεις φαρμάκι καὶ μαυρίσεις τὸ πρόσωπό σου, ἔχω μιὰν εἰκόνα στὸν κόρφο μου νὰ σοῦ δείξω, ἕνα μικρὸ παιδί μονάχο κάτω ἀπὸ τὸν γαλάζιον οὐρανὸ ποὺ φυσᾷ

ὁ ἄνεμος ὁ πιδὸ μοσκοβόλος». ὕστερα καταλάβαινε ὅτι δὲν ἀρκοῦσε ἕνα χαμόγελο γιὰ τὸ γλυτωμὸ τοῦ ἀδελφοῦ ποὺ κατάκοιτος δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ σηκωθεῖ, νὰ κυττάξει. ἔπεσε καταγῆς κι' ἔκλεγε. πρόσωπα ποὺ μέναν μὲ ὑπομονὴ στὴ σκιά τοῦ ἔκαμναν ἔλεγχο. ἄντρες καὶ γυναῖκες ντυμένοι τὰ πατροπαράδοτα, μέσα ἀπὸ μιὰ καλύβια ἀσβεστωμένη, σήκωναν τὸ λύχνο ψηλὰ κι' ἔβλεπαν. εἶχε καταχωρηθεῖ στοὺς καταλόγους τῆς καταστροφῆς, ποὺ κάθε κοινὸ ἔργο, μακρόχρονη προσπάθεια, ἐκκλησία ἐρεῖπώνεται. δὲ θάβρισκε ποργιὰ τὸν ποταμὸ νὰ περάσει. γύρισε ξαφνικὰ καὶ φώναξε «δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει φόβος, δὲν πρέπει νὰ φοβοῦμαι ἢ καταστροφή θὰ σταματήσει ἀμα ἐννοήσουμε τὸ προχώρημα ποὺ κερδίσαμε πάνω στὴν κληρονομημένη ὁδὸ. αἰώνιος ὁ δρόμος τῆς γῆς ἀποκάτω στὸν οὐρανὸ. ἄς ξεχάσουμε τὸν ἑαυτὸ μας, ἢ προσφορά μας δεῖγμα ἀγάπης, γέφυρα ποὺ ἀνταμώνει μὲ ὅ,τι ἐφήμερα καλεῖται ἐχτρός, ἐχτρός δὲν ὑπάρχει. ὁ θάνατος εἶναι ἀπλή μόνον σύμβαση γιὰ τὴν ἀρίθμηση. ἡ ὑπαρξη εἶναι παντοτεινὴ, προγονικὴ βροχὴ ἐλαφρώνει τὴν καταστρεφτικὴ φωτιά. ἐξουσία δικαιοσύνης. πάνω ἀπὸ τ' αὐτοκρατορικὰ κάστρα, πάνω ἀπὸ τίς σκεπές τῶν σπιτιῶν ὁ οὐρανὸς ὑψηλὴ κατοικία. αἴγιος ἢ ζωὴ μας στὴν ὑψηλὴ ἔδρα, κοινὴ προσευχὴ, συγκεκριμένη ἔκφραση τοῦ μυστικοῦ». σήκωσε τὸ πρόσωπό του ψηλὰ. εἶδε τὸν κυανὸ οὐρανὸ τῆς ἀγιότητος νὰ τὸν σκεπάζουν βρέφη τριανταφυλλένια. ἡ παντοτεινὴ μητέρα δὲν εἶχε τὸ παιδί της στὰ γόνατα, ἡ ἴδια ἦταν τὸ παιδί της, τὸ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες καινούργιο παιδί, βρῦση ἀστείρευτη σ' ἀνθρώπους, σὲ ζῶα, σὲ χόρτα, σὲ πέτρες, ζωὴ ἀνεξάντλητη, συνένωση τοῦ τώρα μὲ τὸ χτές καὶ τὸ αὔριο, αἰώνια χαρά. Δὲν ἦταν μονάχος, ποὺ ἀντλοῦσε νερὸ μέσα στὴ συστάδα τῶν δέντρων μὲ τὴν ποικίλη καταγῆς βλάστηση, ποὺ τὸ περπάτημα ἀπὸ τὰ πό-

δια τοῦ ἔβρισκε ἔδαφος. σκυμμένος πρὸς τὸ ἔδαφος βρῆκε ἀνάμεσα στὰ χαλίκια τῆς ἀκρογιαλίας καὶ τὰ βουρλα ἕνα λουλούδι ἀνοιχτόχρωμο. «βρῆκα τὴ μητέρα κοντὰ μου. κατάγομαι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. τόπος ἁγίων Μαρτύρων ποὺ κλώτσειαν τοὺς βωμοὺς ποὺ προσφέρονταν ψευδευλαβῆς θυσία καὶ δέχτηκαν τὰ βασανιστήρια τῶν τυρράνων τῆς βίας. ἀσκητήρια δόσιον καὶ ἁγίων πατέρων ποὺ ἀρνήθηκαν τὰ ἑγκόσμια καὶ ὑπόμειναν τίς στερήσεις προσφέροντας τὸν ἑαυτὸ τους παράδειγμα γνώμης ὀρθῆς. ἔδρα ἁγίων ἀντρῶν ποὺ στάθηκαν κεφαλὴ στὴν πῶλη καὶ τὴν ὁδήγησαν, τὴν διέσωσαν. κοιτῶδα τοῦ ἁγίου πανένδοξου θαυματουργοῦ, μυροβλήτη μεταγαλομάρτυρα Δημητρίου, τοῦ ἀτήτητου πολιούχου ποὺ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς κατέρχεται στὸ νὰσὸ του, ὅπου ἔχει κρεβάτι καὶ καρέκλα χρυσή, νὰ μένει μὲ τοὺς συμπολίτες του ὁ πολί-

της τῆς ἐδέμ. ἐντευκτήριο τῶν Μουσῶν, νέος ἐλικῶν, κοιτῶδα πνευματικῆ ὀρμητήριου τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἀποστόλων στοὺς Σλαῦους. σχολεῖο εὐλαβῶν τοῦ πνεύματος ἐργατῶν μὲ τὸν Πανσέληνο ἡγέτη τοῦ μακεδονικοῦ βυζαντινοῦ τρόπου». εἶχε τὴν ἐντύπωση ὅτι γέμιζε καὶ κάλυπτε τὸ χάος. ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά του. «ἀγαπήσαμε ἀδελφία, ἀνταμώνσαμε». τραγουδοῦσε ἐνῶ ἀρχισε νὰ καταλαβαίνει ποὺ βρῆσκονταν. εἶχε ἀκολουθήσει σὲ μεγάλη ἀπόσταση τὴν καινούργια μεγάλη ὁδὸ ποὺ ἀσφαλτοστρώθηκε τῆς γεωργικῆς σχολῆς ποὺ πηγαίνει καὶ στὰ χωριά. εἶχε φτάσει στὸ Νταλιανάκι ποὺ εἶναι τὰ δέντρα στὴν ἀκροθαλασσιά.

ΝΙΚΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ

ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ διήγηση.
«τὸ βράδυ καὶ ἡ Κυργιακή»

ΤΩΒΙΑΣ ΜΙΝΔΕΡΝΙΚΕΛ

“Ένας άπ τούς δρόμους, πού άνεβάζουν άρκετά άπότομα άπό τόν δρόμο του Καί πρós τήν κεντρική πόλι, όνομάζεται ό Γκριζός Δρόμος. Στη μέση πάνω κάτω αύτου του δρόμου κι άπ τό δεξι χέρι, καθώς έρχεται κανείς άπό τόν ποταμό, στέκει τό σπίτι αριθμ. 47, μιά στενή, σκουρόχρωμη οικοδομή, πού δέν διαφέρει κατά τίποτα άπό τούς γειτόνους της. Στο ίσόγειό του βρίσκεται ένα παντοπωλείο, όπου μπορεί κανείς νά προμηθευτεί ως και γαλάτσες άκόμα και ρετινόλαδο. Όταν προχωρήσει κανείς στο διάδρομο, άνάμεσα άπ τόν όποιον βλέπει μέσα σ’ έναν αλότοπον, όπου τριγυρίζουνε γάτες, μιά στενή και τριμμένη άπ τά πατήματα ξύλινη σκάλα, πάνω στην όποία μυρίζει άνέκφραστη μούχλα και φτώχια, όδηγεί επάνω στους όρόφους. Στόν πρώτον όροφο άριστερά κατοικεί ένας μαραγκός, δεξιά μιά μαμή. Στο δεύτερον όροφο άριστερά κατοικεί ένας μπαλωματής, δεξιά μιά κυρία, πού, μόλις άκουστούνε βήματα στη σκάλα, αρχίζει νά τραγουδάει δυνατά. Στόν τρίτον όροφο άπ τό άριστερό χέρι μένει ή κατοικία άδειανή, δεξιά κατοικεί ένας άντρας με τ’ όνομα Μίνδερνικελ, πού λέγεται άκόμα και Τωβίας. Για τούτον τόν άντρα υπάρχει μιά ιστορία, πού πρέπει νά ιστορηθεί, έπειδή είναι αίνυματική και όσο δέν μπορεί κανείς νά φαντασθεί άτιμωτική.

Τό έξωτερικό του Μίνδερνικελ εί-

ναι χτυπητό, άλλόκοτο και γελοίο. “Αν παρατηρήσει κανείς λόγου χάρι, όταν αυτός έπιχειρεί έναν περίπατο, τήν Ισχνή, πάνω σ’ ένα μπαστούνι στηριγμένη μορφή του, ν’ άνεβαίνει τό δρόμο, είναι ντυμένος μαύρα, και μάλιστα άπό τήν κορφή ως τά πόδια. Φορεί ένα παληās μόδας κυρτωμένο και σκληρό ψηλό καπέλλο, μιά στενή, γυαλιστερή άπό τά χρόνια ρεδιγκότα και στόν ίδιο βαθμόν άθλια πανταλόνια, πού είναι κάτω ξεφτυσμένα και τόσο κοντά, ώστε βλέπει κανείς τά ένδιάμεσα λάστιχα τών μποτινιών. Κατά τ’ άλλα πρέπει νά είπωθει, πώς ή φορεσιά αύτή είναι καθαρότατα βουρτσιασμένη. “Ο Ισχνός του λαϊμός φαίνεται άκόμα πού μακρύτερος, καθώς ύψώνεται μέσα άπό ένα χαμηλό, γυριστό κολλάρο. Τά γκριζα μαλλιά είναι ίσια και χαμηλά στους κροτάφους χτενισμένα, και ό φαρδύς γύρος του καπέλλου σκιαζει ένα ξυρισμένο και ώχρο πρόσωπο με μάγουλα βαθουλωμένα, με άναμμένα μάτια, πού σπάνια ύψώνονται άπ τό έδαφος, και δυό βαθυές ρυτίδες, πού κατεβαίνουν σκυθρωπές άπό τή μύτη έως τις λοξές συνεσπασμένες γωνίες του στόματος.

Σπάνια ό Μίνδερνικελ αφήνει τό σπίτι, και τούτο έχει τό λόγο του. Μόλις δηλαδή φανεϊ στο δρόμο, μαζεύονται πολλά παιδιά, τόν άκολουθάνε ένα άρκετό κομμάτι δρόμο, γελάνε, κοροϊδεύουν, τραγουδάνε: «“Άέρα, άέρα, Τωβία!» τραβώντας τον κι άπ τή

ζακέττα, ενώ οι άνθρωποι βγαίνουν στις πόρτες και διασκεδάζουν. “Όμως αυτός φεύγει χωρίς νά διαμαρτύρεται και κυττάζοντας γύρω του φοβισμένα, με τούς ώμους ύψωμένους και προτεταμένη τήν κεφαλή, σαν ένας άνθρωπος, πού σπεύδει δίχως όμπρέλα μέσα άπό μιά ραγδαία βροχή και μολονότι τόν περιπαίζουν κατάμουτρα, αυτός χαιρετάει κάπου κάπου με μιά ταπεινή εύγένεια κάποιον άπ τούς ανθρώπους, πού στέκουνε μπρός στις πόρτες. “Αργότερα, όταν τά παιδιά μέινουν πίσω, όταν πιά δέν τόν γνωρίζει κανείς και μόνο λίγοι γυρίζουν νά τόν δούνε, ή συμπεριφορά του δέν αλλάζει ουσιαστικά. “Έξακολουθει νά κυττάζει φοβισμένα γύρω του και νά φεύγει σκυφτός, σά νάνιωθε άπάνω του χιλιάδες κοροϊδευτικά βλέμματα, κι όταν ύψώσει διστακτικά τή ματιά άπό τή γή, τότε παρατηρεί κανείς τό παράξενο, ότι δέν είναι σέ θέση νά κυττάσει με σταθερότητα και ήρεμια έναν άνθρωπο ή άκόμα κ’ ένα άντικείμενο μόνο. Φαίνεται, έστω κι άν αυτό χτυπάει παράξενα, πώς του λείπει ή φυσική ικανότης του ν’ αντιλαμβάνεται με τις αίσθήσεις, με τήν όποία τό κάθε πλάσμα προσβλέπει τόν κόσμο τών φαινομένων, φαίνεται σαν νά αισθάνεται τόν έαυτό του μειωμένο μπροστά στο κάθε φαινόμενο, και τά δίχως σταθερότητα μάτια του πρέπει νά έρπουν κατά γής μπροστά σέ ανθρώπους και άντικείμενα...

Τί σχέσιν έχει αυτό με τούτον τόν άντρα, πού είναι πάντοτε μόνος και πού φαίνεται πώς είναι σέ σπάνιο βαθμό δυστυχής; “Η έντονα άστική περιβολή του καθώς και κάποια προσεκτική χειρονομία στο πηγούνι φαίνεται νά υποδηλώνουν, ότι δέν θέλει καθόλου νά συγκραταλεχθεί στην τάξη τών ανθρώπων, άνάμεσα στην όποία κατοικεί. “Ο θεός ξέρει, πώς του συνέβηκε αυτό. Τό πρόσωπό του δείχνει, σαν νά του τό χτύπησε ή ζωή με γεμάτη τή γροθιά γελώντας περιφρονητικά.— “Άλλωστε είναι πολύ δυνατό,

ότι, χωρίς νάχει δοκιμάσει βαρυά χτυπήματα τής μοίρας, άπλως δέν είναι ικανός για τή ζωή, και ή παθητική του κατωρότης και ντροπαλώς τής έμφανίσως του προξενεί τήν όδυνηρήν έντύπωσι, σαν νά του άρνήθηκε ή φύσις τό μέτρο τής Ισοροπίας, τής δυνάμεως και τής σπονδυλικής στήλης, πού θά του ήταν άρκετό, για νά ύπάρχει με τό κεφάλι ύψωμένο.

“Αφού, στηριγμένος στο μαύρο μπαστούνι του, κάνει έναν γύρο έκπαινω στην πόλι, έπιστρέφει στην κατοικία του, ενώ τόν υποδέχονται στόν Γκριζό Δρόμο τά παιδιά με φωνές άνεβαίνοντας τή μουχλιασμένη σκάλα πάει στο δωμάτιό του, πού είναι φωχικό και αστόλιστο. Μόνο τό κομό, ένα έπιπλοστερεό αυτοκρατορίας μεβαρυνές μετάλλινες λαβές, είναι ίδεξιας και όμορφο. Μπροστά στο παράθυρο, πού ή θέα του κόβεται άπελπιστικά άπό τόν γκριζό πλαϊνό τοίχο του γειτονικού σπιτιού, στέκει μιά γλάστρα γεμάτη χώμα, μέσα στην όποία ώστόσο τίποτα άπολύτως δέν φυτρώνει. έν τούτοις κάποτε πηγαινει ό Τωβίας Μίνδερνικελ πρós τά εκεί, παρατηρεί τή γλάστρα και μυρίζει τό σκέτο χώμα.— Πλάι σέ τούτο τό δωμάτιο βρίσκεται μιά μικρή σκοτεινή κρεββατοκάμαρη.— “Αφού μπει μέσα, αφήνει ό Τωβίας τό ψηλό καπέλλο και τό μπαστούνι πάνω στο τραπέζι, κάθεται στον καναπέ με τό πράσινο σκέπασμα, πού άποπνέει μυρωδιά σκόνης, στηρίζει στο χέρι τό πηγούνι και κυττάζει μπροστά του κάτω στο πάτωμα με τά φρύδια ύψωμένα. Φαίνεται πώς δέν ύπάρχει γι’ αυτόν τίποτα άλλο στον κόσμο για νά κάνει.

“Όσον άφορά τόν χαρακτήρα του Μίνδερνικελ, είναι πολύ δύσκολο νά εκφέρει κανείς κρίσι· τό άκόλουθο περισσότερο φαίνεται νά μιλάει πρós όφελός του. “Όταν μιά μέρα ό παράξενος άντρας βγήκε άπ τό σπίτι και μαζεύτηκε όπως συνήθως ένα πλήθος παιδιά, πού τόν άκολουθούσαν με κοροϊδίες και γέλια, ένας μικρός

δέκα περίπου χρονών σκόνταψε πάνω στο πόδι ενός άλλου και χτύπησε πάνω στο λιθόστρωτο τόσο δυνατά, ώστε το αίμα άρχισε να τρέχει από τη μύτη και το μέτωπό του κι αυτός έμεινε κάτω πεσμένος κλαίοντας. Άμέσως ο Τωβίας γύρισε πίσω, σπεύδοντας προς το μικρό που έπεσε, έσκυψε επάνω του κι άρχισε να του εκφράζει με γλυκειά και τρεμουλιαστή φωνή τη συμπόνια του: «Φτωχό παιδί», έλεγε, «χτύπησες; Έχεις αίματα! Κυττάξτε, το αίμα τρέχει από το μέτωπό του! Ναι, ναι, τί δυστυχισμένο που κοιτάσαι έδω! Βέβαια, θα πονεί, για να κλαίει το φτωχό παιδί! Πόσο σε λυπούμαι! Ήτανε δικό σου το φταίξιμο, όμως εγώ θα σου δέσω το μαντήλι μου στο κεφάλι... Νά, νά! Τώρα βαστάξου, ξανασηκώσου». Και αφού με τα λόγια αυτά τύλιξε πραγματικά το μικρό το ίδιο του μαντήλι, τον σήκωσε με προσοχή να σταθεί όρθιος κ' έφυγε. «Όμως η στάσι του και το πρόσωπό του έδειχναν αυτή τη στιγμή μιάν όλαφάνερα διάφορη έκφραση από τη συνειθισμένη. Βάδιζε σταθερά και όρθια, και το στήθος του ανέσαινε βαθιά κάτω απ τη στενή ρεδιγκότα· τα μάτια του είχανε μεγαλώσει, είχανε πάρει μιά λάμψη άγγαλιάζοντας με σταθερότητα ανθρώπων και αντικείμενα, ένω γύρω απ το στόμα του άπλώθηκε μιά έκφραση όδυνηής εύχιας.

Αυτό το περιστατικό είχαν ως αποτέλεσμα να λιγοστέψει κάπως στην άρχή η χλευαστική μανία των ανθρώπων του Γκρίζου Δρόμου. Όμως ύστερα από λίγον καιρό ξεχάστηκε η άπροσδόκητη συμπεριφορά του κ' ένα πλήθος γερών, εύδιάθετων και σκληρών λαρυγγίων ξαναβούιζε πίσω απ τον σκυφτόν και άεικίνητον άντρα: «Άέρα, άέρα, Τωβία!»

Ένα ήλιοφωτισμένο πρωινό στις έντεκα η ώρα βγήκε ο Μίνδερνικελ

απ το σπίτι, άνεβαίνοντας μέσα απ όλόκληρη την πόλι πάνω στο Λέρχενμπεργκ, εκείνον τον μακρουλό λόφο, που άποτελεί κατά τις άπογευματινές ώρες τον πιο καθώς πρέπει περίπατο της πόλεως, ο όποιος όμως, με το θαυμάσιον άνοιξιάτικο καιρό που επικρατούσε, συχνάζονταν ακόμα και κατά την ώρα εκείνη από μερικές άμαξες και πεζούς. Κάτω από ένα δέντρο της μεγάλης κεντρικής λεωφόρου στεκότανε ένας άντρας κρατώντας απ το λουρί ένα νεαρό κυνηγετικό σκυλί, που το έδειχνε στους περαστικούς με τη φανερή πρόθεση, να το πουλήσει· ήταν ένα μικρό κίτρινο και μυώδες ζώο κάπου τεσσάρων μηνών μ' έναν μαύρο γύρο στο μάτι κ' ένα μαύρο άφτι.

Όταν ο Τωβίας το πρόσεξε από μιάν άπόστασι δέκα βημάτων, στάθηκε, χάιδεψε κάμποσες φορές με το χέρι του το πηγούνι και κύτταξε σκεπτικός τον πωλητή και το σκυλάκι, που κουνούσε χαρούμενο την ουρά του. Έπειτα ξαναρχισε το πεπάτημα, τριγύρισε τρεις φορές, κρατώντας τη λαβή του μαστουνιού του πάνω στο στόμα του, το δέντρο, όπου ήταν άκκουμψημένος ο άντρας, κ' ύστερα βάδισε προς το μέρος του τελευταίου λέγοντας, ένω είχε καρφωμένο το βλέμμα του πάνω στο ζώο, με σιγανή και γρήγορη φωνή:

«Πόσο κοστίζει αυτός ο σκύλος;»

«Δέκα μάρκα», άποκρίθηκε ο άντρας.

«Ο Τωβίας σώπασε μιά στιγμή κ' επανέλαβε ύστερα άναπαφάσιτος:

«Δέκα μάρκα;»

«Ναι», είπε ο άντρας.

Κ' έβγαλε τότε ο Τωβίας ένα μαύρο δερμάτινο πουγγί απ την τσέπη, πήρε απ αυτό ένα χαρτονόμισμα πέντε μάρκων, ένα κέρμα τριών κ' ένα δυο μάρκων, έδωσε γρήγορα τα χρήματα αυτά στα χέρια του πωλητή, έπιασε το λουρί και τράβηξε βιαστικός, σκυφτός και κυττάζοντας γύρω του φοβισμένα, επειδή μερικοί άνθρωποι είχαν

προσέξει την άγοροπωλησία και γελούσαν, σέρνοντας πίσω του το ζώο, που έγγρουσε προβάλλοντας αντίστασι. Άμύονταν σ' όλον το δρόμο άντιστηρίζοντας τα μπροστινά πόδια στο έδαφος κ' έβλεπε ρωτώντας φοβισμένα προς τον καινούριο του κύριο όμως αυτός έσερνε σιωπηλά και δραστήρια και κατώρθωσε να φθάσει μέσα απ την πόλι κάτω.

Άνάμεσα στ' άγιοπάιδια του Γκρίζου Δρόμου δημιουργήθηκε ένας κολοσσιαίος θόρυβος, όταν έφάνηκε ο Τωβίας με το σκύλο, όμως αυτός τον πήρε στα χέρια, έσκυψε επάνω του κ' έτρεξε βιαστικός ένω τον περιπαίζανε και τον τραβούσαν από το σακκάκι ανάμεσα απ τις κοροϊδίες και τα γέλια άνεβαίνοντας τις σκάλες στην κμάραη του. Έδω άφησε το σκύλο, που έξακολουθούσε να σιγοκλαίει, στο πάτωμα, τον χάιδεψε καλόβουλα λέγοντας καταδεχτικά:

«Λοιπόν, τώρα δεν έχεις ανάγκη πιά να με φοβάσαι, ζώο· δέ χρειάζεται.»

Έπειτα πήρε από ένα συρτάρι του κομοϋ ένα πιάτο με βραστό κρέας και πατάτες κ' έρριξε του ζώου ένα μέρος απ αυτά, πράγμα που είχαν ως αποτέλεσμα να σταματήσει το ζώο τις κλάψεις και να καταβροχθίσει το φαγητό χτυπώντας τη γλώσσα του και κουδώντας την ουρά του.

«Κ' έπειτα θα σε λένε Ήσαϋ», είπε ο Τωβίας, «με καταλαβαίνεις; Ήσαϋ. Μπορείς να συγκρατήσεις πολύ καλά τον άπλόν ήχο.» Και δείχνοντας μπροστά του στο πάτωμα, φώναξε επιτακτικά:

«Ήσαϋ!»

Το σκυλί, προσδοκώντας ίσως να πάρει κι άλλο για να φάγει, πλησίασε πραγματικά κι ο Τωβίας το χτύπησε στα πλάγια επιδοκιμαστικά, λέγοντας:

«Έτσι μπράβο, φίλε μου· μπορώ να σ' επανέσω.»

Ύστερα όπισθοχώρησε λίγα βήματα, έδειξε το πάτωμα και ξανα-

πρόσταξε:

«Ήσαϋ!»

Και το ζώο, που είχε ξεθαυρήσει όλότελα, πλησίασε πάλι με πηδήματα κ' έγλυψε το παπούτσι του κυρίου του.

Τούτη την άσκηση θα την επανέλαβε ο Τωβίας με άκούραστη τέρψη για την προσταγή και την εκτέλεσί της κάπου δώδεκα έως δεκατέσσερις φορές· τέλος όμως φάνηκε πως είχε όρεξι να ήσυχάσει και να χωνέψει, και ξαπαλώθηκε στο πάτωμα με τη χαριτωμένη κ' έξυπνη στάσι των κυνηγετικών σκυλιών, έχοντας τα δύο μακρὰ και λεπτοκαμωμένα μπροστινά πόδια άπλωμένα κολλητά το ένα πλάι στ' άλλο.

«Άλλη μιά φορά!» είπε ο Τωβίας. «Ήσαϋ!»

Όμως ο Ήσαϋ έστρεψε το κεφάλι στο πλάι κ' έμεινε άκίνητος στη θέση του.

«Ήσαϋ!» φώναξε ο Τωβίας με κυριαρχικά ύψωμένη φωνή, «θάρχεσαι, έστω κι άν είσαι κουρασμένος.»

Όμως ο Ήσαϋ άκκομπησε το κεφάλι στα πόδια και δεν ήρθε καθόλου.

«Άκου», είπε ο Τωβίας και ο τόνος του ήταν γεμάτος κρυφή και φοβερή άπειλή: «υπάκουσε, άλλιώς θα μάθει, πως δεν είναι φρόνιμο να μ' έρεθίζεις.»

Όστόσο το ζώο μόλις έκούνησε λίγο την ουρά του.

Μιά δίχως όρια, μιά υπερβολική και λυσασμένη όργη έπιασε τότε το Μίνδερνικελ. Άδραξε το μαύρο μαστούνη του, σήκωσε τον Ήσαϋ απ το σβέρκο και βάλθηκε να χτυπάει το μικρό ζώο που έφώναζε, επαναμβάνοντας όλοένα έξω φρενών από τη μανία της άνανακτήςσεως και με φοβερὰ διαπεραστική φωνή.

«Τί, δεν υπακούεις; Τολμάς να μου άπειθήσεις;»

Τέλος επέταξε το κομοτούνη στην άκρη, άφησε το σκυλί που σιγόκλαιγε στο πάτωμα, κι άρχισε άνασαινοντας

βαθιά και με τὰ χέρια στην ράχη να βαδίζει μπροστά του άπάνω κάτω με μακρυὰ βήματα, ρίχνοντας πότε πότε μιὰ περήφανη και ώργισμένη ματιά στον Ήσαυ. Κι αφού εξακολούθησε λίγο αυτόν τον περίπατο, σταμάτησε κοντά στο ζώο, που έκοίτονταν ανάσκελα και κουνούσε τὰ μπροστινά πόδια ίκετευτικά, σταύρωσε τὰ χέρια πάνω στο στήθος και μίλησε με τήν τρομερά ψυχρή και σκληρή ματιά και φωνή, με τήν όποια ο Ναπολέων προχώρησε μπρός στο λόγο, που είχε χάσει στη μάχη τον άετο του.

«Πώς συμπεριφέρθηκες, άν επιτρέπεται να σε ρωτήσω;»

Κι ο σκύλος, εύτυχισμένος κιάλας για τούτη τήν προσέγγιση, σύρθηκε άκόμα σιμότερα, κόλλησε πάνω στην κνήμη του κυρίου και τόν εκύτταξε με τὰ στυλινά του μάτια ίκετευτικά.

Κι ο Τωβίας παρατηρούσε σιωπηλός και από ψηλά άρκετην ώρα τó ταπεινό πλάσμα ύστερα ώστόσο, όταν αισθάνθηκε τή συγκινητική ζέση του σώματός του στην κνήμη του, σήκωσε τόν Ήσαυ άπάνω του.

«Λοιπόν, θά σε συμπαθήσω», είπε, όταν όμως τó καλό ζώο άρχισε να τού γλύφει τó πρόσωπο, μεταστράφηκε άξαφνα ή διάθεσί του όλότελα σε συγκίνησι και μελαγχολία. Έσφιξε με όδυνηρή άγάπη τó σκύλο άπάνω του, τὰ μάτια του γέμισαν δάκρυα, και δίχως ν' άποτελειώσει τή φράσι, έπανέλαβε κάμποσες φορές με πνιγμένη φωνή:

«Κύτταξε, έσαι τó μονάκριβό μου... τó μονάκριβό μου...» Έγυερα ξάπλωσε τόν Ήσαυ με φροντίδα πάνω στον καναπέ, κάθησε πλάι του, στήριξε τó πηγούνι στο χέρι και τόν εκύτταξε με γλυκά και ήρεμα μάτια.

Τώρα πιά πολύ σπανιώτερα από πριν άφηνε τó σπίτι ο Τωβίας Μίνδερνικελ, έπειδή δέν έννοιθε καμμιά διά-

θεσι, να έπιδεικνύεται με τόν Ήσαυ στη δημοσιότητα. Έτσι δλη του τήν προσοχή τήν αφιέρωνε στο σκύλο, μάλιστα, δέν άπασχολούνταν με τίποτα άλλο από τó πρωί ώς τó βράδυ, από τó να τόν ταίζει, να τού σκουπίζει τὰ μάτια, να τού δίνει διαταγές, να τόν μαλλώνει και να κουβεντιάζει μαζί του κατά τόν ανθρωπινότερο τρόπο. Έτσι τó ζήτημα ήταν πώς ή συμπεριφορά του Ήσαυ δέν ήταν πάντοτε τής άρεσκείας του. Έτσι έκασθόταν πλάι του στον καναπέ και τόν εκύτταξε, νυσταγμένος από έλλειψη άγέρα και έλευθερίας, με μελαγχολικά μάτια, τότε ο Τωβίας ήταν κατευχαριστημένος καθότανε αυτός σε μιὰ ήρεμη και αυτάρεσκη στάση και χαιδευε με συμπάθεια τή ράχη του Ήσαυ λέγοντας:

«Με κυττάς πονεμένα, φτωχέ μου φίλε; Ναι, ναί, ο κόσμος είναι θλιβερός, αυτό τó μαθαίνεις και σύ, όσο κι άν είσαι νέος».

Όταν όμως τó ζώο, τυφλό και τρελλό από τó ένστοχο τού παιχνιδιού και τού κυνηγιού, τριγυρούσε μέσα στο δωμάτιο, πάλευε με μιὰ παντούφλα, πηδούσε πάνω στα καθίσματα και κυλιόντανε με υπερβολική ζωηράδα, τότε ο Τωβίας παρακολουθούσε από άπόστασι τες κινήσεις του με μιάν άμήχανη, ζηλόφθονη και άβέβαιη ματιά και μ' ένα χαμόγελο, που ήταν άσκημο και γεμάτο δυσάρεσκεια, ως που τέλος τόν έφώναζε κοντά του με τόνο δυσάρεστο και τόν έπρόσταζε:

«Άφησε τες τρέλλες. Δέν υπάρχει λόγος να χορεύεις γύρω γύρω».

Κάποτε συνέβηκε μάλιστα να τó σκάσει ο Ήσαυ από τήν κάμαρη και να πεταχτεί κατεβαίνοντας τες σκάλες έξω στο δρόμο, όπου έβάλληκε άμέσως να κυνηγάει μιὰ γάτα, να τρώει καθαλλίνες και να τρέχει με τὰ παιδιά πανευτυχισμένα. Έτσι όμως παρουσιάστηκε ο Τωβίας με όδυνηρά παραμορφωμένο πρόσωπο και υπό τὰ χηροκροτήματα και τὰ γέλοια τού

μισού δρόμου, συνέβη τó θλιβερό, να φεύγει ο σκύλος τρέχοντας με μεγάλα πηδήματα μπρός από τόν κύριο του.— Τούτη τή μέρα τόν έδειρε ο Τωβίας ώρα πολλή και με πικρία.

Μιά μέρα—ο σκύλος τού άνηκε ήδη έδώ και λίγες έβδομάδες—πήρε ο Τωβίας, για να τόν ταίσει, ένα καρβέλι ψωμί από τó συρτάρι του κομού κι άρχισε σκυμμένος να κόβει με τó μεγάλο μαχαίρι με τήν κοκκάλινη λαβή, που συνήθιζε να τó μεταχειρίζεται γι' αυτή τή δουλειά, μικρά κομμάτια και να τ' άφήνει να πέφτουν στο πάτωμα. Τó ζώο όμως, τρελλό από όρεξι και από άπεριοκεψία χύμησε έπάνω τυφλό, έπεσε πάνω στο άδέξια κρατημένο μαχαίρι κάτω άπ τή δεξιά ώμοπλάτη, και κυλίστηκε ματωμένο στο πάτωμα.

Τρομαγμένος ο Τωβίας τὰ πέταξε όλα στην άκρη, κ' έσκυψε πάνω άπ τόν πληγωμένο: έξαφνα ώστόσο άλλαξε ή έκφρασι του προσώπου του, και είναι άλήθεια, πώς έπέρασε άπάνω του μιὰ λάμψη άνακουφίσεως κ' εύτυχίας. Προσεχτικά έφερε τó σκύλο που σιγόκλαιγε πάνω στον καναπέ, και κανείς δέν μπορεί να φανταστεί, με τί άφοσίωση έβάλληκε να περιποιείται τόν άρρωστο. Δέν έφευγε τήν ήμερα από κοιτά του, τή νύχτα τόν άφηνε να κοιμάται στο ίδιο του τó κρεβάτι, τόν έπλυνε και τόν έπίδενε, τόν έχάιδευε, τόν παρηγορούσε και τού εξέφραζε τή συμπόνια του με άκούραστη χαρά και φροντίδα.

«Πονεί πολύ;» έλεγε. «Ναι, ναί, όποφέρεις πικρά, φτωχό μου ζώο! Έτσι όμως ήσύχασε, πρέπει να τó υπομένουμε.— Τó πρόσωπό του ήταν ήσυχο, μελαγχολικό κ' εύτυχισμένο όταν έλεγε τέτοια λόγια.

Έτσι όμως όσο δυνάμωνε ο Ήσαυ, γινότανε πιό εύθυμος κι αναλάμβανε, ή συμπεριφορά του Τωβία γινότανε πιό άνήσυχη και λιγότερο εύχαριστημένη. Τώρα πιά τó εύρισκε άρκετό, να μη σκοτίζεται πιά για τήν πηγή, παρά μονάχα με λόγια και

χάδια να δείχνει στο σκύλο τόν όϊκτο του. Έτσι ή θεραπεία είχε προχωρήσει πολύ, ο Ήσαυ είχε μιὰ κράσι καλή, άρχισε κιάλας ξανά να τριγυρίζει στο δωμάτιο, και μιὰ μέρα άφου καταβρόχθισε ένα πιάτο με γάλα και άσπρο ψωμί, πήδηξε κάτω άπ τόν καναπέ γιατρεμένος όλότελα, για να τρέξει με χαρούμενα γαυγίσματα και με τήν παληά ζωηράδα μέσα άπ τες δυό κάμαρες, να τραβήξει τó σκέπασμα του κρεβατιού, να κυνηγάει μπροστά του μιὰ πατάτα και να κυλιέται από ήδονή.

Ό Τωβίας στεκόταν στο παράθυρο, κοντά στη γλάστρα, κ' ένω τó ένα του χέρι που έβγαίνει μακριά και ίσχνό κάτω άπ τó ξεφτισμένο μανίκι, έπαιζε μηχανικά με τὰ χαμηλά στους κροτάφους χτενισμένα μαλλιά, ή μορφή του ξεχώριζε μαύρη και άλλόκοτη από τόν γκριζό τοίχο τού γειτονικού σπιτιού. Τó πρόσωπό του ήταν χλωμό και παραμορφωμένο άπ τή θλίψη, και με μιὰ λοθή, σασιτισμένη, φθονηρή και άγρια ματιά παρακολουθούσε άκίνητος τὰ πηδήματα του Ήσαυ. Έξαφνα όμως άνασκήρτησε, βάδισε κατ' έπάνω του, τόν σταμάτησε και τόν πήρε σιγά στην άγκαλιά του.

«Φτωχό μου ζώο», άρχισε με πονεμένη φωνή, — όμως ο Ήσαυ άκράτητος και διόλου διατεθειμένος να έξακολουθοϋν να τόν μεταχειρίζονται με τούτον τόν τρόπο, προσπάθησε ν' άρπάξει ζωηρός τó χέρι, που ήθελε να τόν χαιδέψει, άπαλλάχτηκε άπ τὰ χέρια, πήδηξε στο πάτωμα, έκανε ένα κοροϊδευτικό πήδημα στο πλάι, γάυγισε κ' έφυγε χαρούμενος.

Ότι συνέβηκε τότε, ήταν τόσο άκατάληπτο και άτιμο, ώστε άρνούμαι να τó διηγηθώ διεξοδικά. Ό Τωβίας Μίνδερνικελ στεκόταν λίγο σκυμμένος με τὰ μπράτσα κρεμασμένα στο σώμα του, τὰ χείλη του ήταν σφιγμένα, και οι βολβοί τών ματιών του έτρεμαν άνήσυχα μέσα στις κόγχες τους. Κ' ύστερα έξαφνα, μ' ένα είδος τρελλού πηδήματος, άδραξε τó ζώο, ένα με-

γάλο, σιλπνὸ ἀντικείμενο ἄστραψε
στό χέρι του, καί μὲ μιὰ μαχαιριά ποῦ
κατέβαινε ἀπὸ τὸ δεξιὸν ὤμο ὡς κάτω
βαθιά στὸ στήθος, κυλίστηκε ὁ σκύ-
λος στὸ πάτωμα, — δὲν ἔβγαλε οὔτε
φωνή, ἔπεσε μόνο στὸ πλευρὸ αἰμό-
φυρτος καὶ τρέμοντας...

Σὲ λίγο κοίτονταν πάνω στὸν κα-
ναπέ, κι ὁ Τωβίας ἦταν γονατισμένος
μπροστά του, ἔσφιγγε ἓνα πανὶ πάνω
στὴν πληγὴ καὶ ψιθύριζε:

«Φτωχὸ μου ζῶο! Φτωχὸ μου ζῶο!
Πόσο εἶναι ὄλα θλιβερά! Πόσο εἴμα-
στε καὶ οἱ δύο μας θλιβεροί! Ὑποφέ-
ρεις; Ναι, ναι, ξέρω, ὑποφέρεις—πόσο

ἀξιολύπητος κοίτεσαι μπρὸς μου! Ὁ-
μῶς ἐγώ, ἐγώ θάμαι κοντά σου! Θά
σέ παρηγορήσω! Τὸ καλύτερο μαντή-
λι μου...»

Ὡστόσο ὁ Ἡσαῦ κοίτονταν καὶ
ἀγκομαχοῦσε. Τὰ θολωμένα ἐρωτη-
ματικά του μάτια ἦταν καρφωμένα
στὸν κύριό του γεμάτα ἀπορία, ἀθωό-
τητα καὶ παράπονο, — κι ὕστερα τέ-
ντωσε λίγο τὰ πόδια του καὶ πέθανε.

Ὅμως ὁ Τωβίας ἔμεινε ἀσάλευτος
στὴ θέσι του. Εἶχε ἀκκουμπήσει τὸ
πρόσωπο πάνω στὸ σῶμα τοῦ Ἡσαῦ
κ' ἔκλαιε πικρά.

Μεταφραστῆς: ΔΗΜ. ΣΤ. ΔΗΜΟΥ

Ἐπιτύμβιο

Κοιμᾶται.

*Σπόμε πὸν κοιμήθηκες καὶ σπίζεις
ἄνοιξη πὸν δὲν ἐρχεσαι*

Νύχτα

*ἡ βοοχὴ κελαοῖζει πὸ πεζοῦλι
στὸ λαιμὸ σου πλοκός*

Ἡ ἀγὴ φύοησε

γνώριμη γλυκύτητα φωνῆς

ξανάδωμα μορφῆς

Ὁ Ἄγγελος!

ποῦ θὰ βροῶ

Βράδυ

ποῦ τυλίγει ἡ θανὴ

τῶνομά σου;

Σκοτεινὰ σὲ ποτίζει οὐρανός

ποῦ βαρεῖ νὰ σηκωθῆ.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ

Τὸ Καλεντάρι

*Ἰδοῦ, ἐπέστη τὸ πλήρωμα
τοῦ τρίτου ἔτους
τῆς οὐρανίας Σου μεταστάσεως.*

*Τῶν γλυκῶν Σου ἐνθυμίων
τὴν πυξίδα μ' εὐλάβειαν ἀνοίγω.*

*Ἀγιότητος ἄρωμα,
τοῦ μαρτυρίου Σου μύσχος,
στὸ κελὶ τῆς μονώσεώς μου
διαχέει τὴν θείαν οὐσία του.*

*Ταπεινῶν ἐνθυμιῶν ἀντίκρουσμα.
Εὐλαβῆς δακρῶν σπονδῆ.*

*Ἰδοῦ, ἀνασούρω
τὸ λεπτό Σου θερμόμετρο,*

σ' υποθερμίας βαθμὸ
σταματημένο.
Ἴδου, ἐγγίζω
μὲ τρέμοντα δάκτυλα
τὸ φτωχὸ Σου χτενάκι,
τῶν μαλλίων Σου χαλινάρι γλυκό.

Ἄλλὰ τὸ δακρῦρροτο βλέμμα μου,
σ' εὐλαβείας ἀχλὺν τυλιγμένο,
σταματᾷ σὸ μικρὸ καλεντάρι,
ὄπου τὸ βλέφαρο
τῆς τελευταίας Σου ἐγκοσμίας ἡμέρας
ἐκοιμήθη βαρὺ.

« Δεκαέξη τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου.
Ἄγάπης, Εἰρήνης, Χιονίας, μαρτύρων».
Τοῦ μαρτυρίου Σου τὸ τελεῖωμα,
τὸ ξανάνθισμα τοῦ δικοῦ μου.

Τῶν γλυκῶν Σου ἐνθυμίων
τὴν πυξίδα μ' εὐλάβεια σφραγίζω.
Τῶν πτωχῶν Σου ἐνθυμίων ὁ πλοῦτος
μὲ τῶν πλουσίων μου δακρῶν
τὴν πτωχεία συγκερνᾶται.

« Ἀγάπης, Εἰρήνης, Χιονίας, μαρτύρων».

Ἐν Ἀγάπῃ μένει.
Ἐν Εἰρήνῃ ἀναπαύου.
Λευκοτέρα Χιόνος.

Ἀπρίλιος 1938

Γ. Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΕΤΙΑ

Ὁ ἑορτασμὸς τῆς 4ης Αὐγούστου ἐγι-
νεν ἐφέτος μετὰ μεγαλοκρεπείας ἀσυνή-
θους εἰς τὰ χρονικά τῶν μέχρι τοῦδε πα-
νηγυρικῶν ἐκδηλώσεων ἐπετείων εορτῶν.
Εἰς τὴν Μακεδονικὴν πρωτεύουσιν ὁ ἑ-
ορτασμὸς αὐτὸς προσέλαβεν ὄψιν ἐθνικοῦ
συναγερμού, τὸν ὁποῖον ἐνέπνεεν οὐχὶ
ἀπλῶς ἡ τάσις πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν ἐνός
τύπου, οὐχὶ ἀπλῶς ἡ ἐφείσις τῆς ἐκδηλώ-
σεως παλλαϊκῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν
ἐθνικὴν κυβέρνησιν, ἀλλὰ μίαν ὁλοζώντα-
νη ψυχικὴν διεγερσίαν, ἕνα ἐξαλλοῦν ρεῦμα
συναισθηματικῆς ὁρμῆς, διὰ τῆς ὁποίας
ὁ Μακεδονικὸς κόσμος ἐζήτησε νὰ ἀπο-
δείξῃ μὲ ποίαν θετικότητά ἐξετάζει, ἐ-
ρευνᾷ καὶ ἐκτιμᾷ τὴν κρατούσαν κατὰ-
στασιν πραγμάτων, καὶ πόσῃ στήριζει
αἰσιόδοξον πίστιν ἐπὶ τὴν μελλοντικὴν
αὐτῆς ἐξελίξιν. Αἱ ἐκδηλώσεις δὲν προ-
ήρχοντο μόνον ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς
Μακεδονικῆς μεγαλοπόλεως. Εἶχον χα-
ρακτῆρα γενικώτερον. Ἡ περιφέρεια ὁ-
λόκληρος τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης ἐπι-
νήθη πρὸς τὴν πόλιν, κατεπλημύρισε
τὰς ὁδοὺς τῆς, συνεκεντρώθη εἰς τὰς
πλατείας, ἐξαπελύθη πρὸς τὴν θάλασσαν,
διὰ νὰ ἐμφανίσῃ οὕτω πως τὸ θέαμα
μιάς τεραστίας μάξης, φρενητώσεως ἀπὸ
ζητωκραυγᾶς καὶ λοιπᾶς ζωηρᾶς ἐκπα-
σεῖς ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως καὶ ὑπὲρ τοῦ
Ἐθνικοῦ Κυβερνήτου κ. Ἰ. Μεταξᾶ. Οἱ
ἀγρόται, εἰς πυκνὰ σώματα συνέρρευσαν
καὶ κατὰ παντοίους πανηγυρικούς τρό-
πους ἐξεδήλωσαν τὰ κατέχοντα αὐτοὺς
αισθήματα ἐναντι τῆς ἐθνικῆς κυβερνή-
σεως. Ὁ ἐργατικὸς κόσμος ἐπίσης ἐν μέ-
ρει, συντεταγμένως εἰς τὰς ἀτελευτήτους
σειρὰς τῶν φαλάγγων, ἐν μέρει ἐλευθε-
ρος καὶ ἀδόξωτος, ἐξέφραξε παντοιο-
τρόπως ἐνθουσιασμὸν καὶ χαρὰν, ἐπὶ τῷ
γεγονότῳ τῆς παρελεύσεως διετίας, ἀπὸ
τῆς στιγμῆς καθ' ἣν εἶδεν ἑαυτὸν περι-
βαλλόμενον ὑπὸ πραγματικῆς κυβερνη-
τικῆς μερίμνης καὶ προστασίας καὶ ἀπο-
λαύοντα ἀγαθῶν τὰ ὁποία ἦσαν τελείως
ξένα καὶ ἀγνωστα εἰς αὐτὸν μέχρι τότε.

Οὐδέποτε ἴσως ἐκδηλώσεις καὶ συμ-
πάθειαι ἔσχον δικαιότεραν τὴν ἀφετη-
ρίαν καὶ εὐκρινεστέραν τὴν πηγὴν. Ἡ
κυβέρνησις τοῦ κ. Ἰ. Μεταξᾶ εὐθύς ἅμα
τῇ συστάσει τῆς, ἐπεδίωξε τὴν καθ' ὅλους
τοὺς τρόπους καὶ πρὸς ὅλας τὰς κατευ-
θύνσεις ὠφέλειαν εἰς τὸν τόπον. Τῆς ὠ-

φέλειας αὐτῆς κοινωνὸς δὲν ὑπῆρξεν ὠ-
ρισμένη μόνον μερὶς τοῦ ἑλληνικοῦ λα-
οῦ, τμήμα μόνον τῆς ἑλληνικῆς κοινω-
νίας αὐθαιρέτως θεωροῦν ἑαυτὸ ὡς δικαι-
οῦμενον εὐνοίας ἐκ λόγων κομματικῶν
ἢ ἄλλων, ἀλλὰ ὑπῆρξε κοινωνὸς ὁλόκλη-
ρος ἡ Ἑλλάς, τὸ ἑλληνικὸν σύμπαν, χω-
ρὶς ἐξαιρέσεις καὶ διακρίσεις, χωρὶς προ-
τιμήσεις καὶ ξεχωρισμούς. Ἀπὸ τὴν κυ-
βέρνησιν τοῦ κ. Ἰωάννου Μεταξᾶ εὐηρ-
γέτηθη ἡ Ἑλλάς, οὐχὶ κατὰ τάξεις καὶ
καθ' ὁμάδας καὶ κατ' ἄτομα, ἀλλὰ ἡ
Ἑλλάς ὡς ὁμοειδὲς καὶ ἀδιαίρετον οικο-
γενειακὸν σύνολον, ὡς ἔθνος. Ἄπειροι
εἶναι αἱ ἐκπάνσεις τῆς ὠφελιμιστικῆς
προσπαθείας τῶν κυβερνῶντων ἀπὸ τῆς
4ης Αὐγούστου 1936 καὶ ὁλοφώτειναι μαρ-
τυρία τῆς προσπαθείας ταύτης κείνται
τὰ συντελεσθέντα ἔργα, εἰς ὅλους τοὺς
κλάδους τοῦ κρατικοῦ δένδρου, εἰς ὅλας
τὰς κατευθύνσεις πρὸς τὰς ὁποίας δύνα-
ται νὰ ἐξορμηθῇ ἡ κυβερνητικὴ μέριμνα
καὶ τὸ κυβερνητικὸν ἐνδιαφέρον. Ὑπὸ
τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Κυβερνήτου,
δὲν ὑπῆρξε τίποτε εἰς τὴν χώραν τὸ ὀ-
ποιον νὰ μὴ ἰδῆ τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ
βελτίωσιν του. Ἡ τάξις ἐπεβλήθη ὡς κα-
νὼν καὶ νόμος εἰς τὰ γραφεῖα ὅλων τῶν
ὑπηρεσιῶν. Ἡ προσπάθεια τῆς ὠφελιμι-
στικῆς συντελεστικότητος ἐτέθη ὡς σκο-
πὸς. Ἡ ἀφύπνισις τῆς νεκρωθείσης ψυχῆς
τῆς νέας ἑλληνικῆς γενεᾶς, διὰ τῆς ἀνα-
πτερώσεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος, ἔσχε
μορφήν θεσπίσματος εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆ-
κουσαν οἱ νέοι μας ὡς εἰς ἀπαραβία-
στον ὄρκον. Ἡ ἐργασία διὰ τὴν λύσιν
σπουδαιοτάτων προβλημάτων τῆς χώρας,
ἡ σθεναρὰ προσπάθεια διὰ τὴν ἀνόρθω-
σιν πλείστων κακῶν ἐχόντων τοῦ τόπου,
ἡ ἐνεργὴς τάσις πρὸς διάνοξιν νέων ὀ-
δῶν πολιτισμοῦ καὶ κρατικῆς προόδου, ὁ
ἀγὼν ἐν γενεῖ διὰ τὴν ἐξυγίανσιν καὶ
τὴν ἠθικὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐκπεσόντος χα-
ρακτῆρος τῆς φυλῆς, συντελουμένου τού-
του κυριωδέστατα διὰ τῆς πληρώσεως τοῦ
χάους ὅπερ διηνοίχθη μεταξὺ τῶν Ἑλλή-
νων ἐκ τῆς ἐπὶ μακρὰ ἐτὶ διαβιώσεως αὐ-
τῶν ἐντὸς ἀτμοσφαιρᾶς κομματικῶν δια-
πληκτισμῶν, ὅλα αὐτὰ ἀπῆρξαν σκλη-
ρὰν καὶ κοπιωδεστάτην προσπάθειαν τῶν
κυβερνῶντων τὴν ὁποίαν ὅμως κατέβαλον
οὗτοι, καὶ τῆς ὁποίας δείγματα λαμπρὰ
τίθενται σήμερον, τὰ ἐπιτευχθέντα ἀπο-
τελέσματα.

ΤΟ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ Κ. ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως κ. Ι. Μεταξάς επί τη εδμκαίρια της δευτέρας έπετειου της 4ης Αύγουστου άπηύθυνε προς τον Έλληνικόν Λαόν τό κάτωθι Διαγγέλμα:

Τήν στιγμήν πού σημαίνει ή 2α έπέτειος της Μεταβολής της 4ης Αύγουστου, ένα παρελθόν κλείεται όριστικώς και ή νέα έθνική μας περίοδος συνεχίζεται. Τήν στιγμήν αυτήν, πού ή χαρά του λαού άνεπιφυλάκτως ξεσπά εις μίαν άποθέωσιν πηγαίου ένθουσιασμού, δύο σημαντικά γεγονότα ήλθον να προστεθοϋν εις τόν άπολογισμόν της γονιμότερας έλληνικής διετίας. Δύο έπιτυχίαι της Έλλάδος ως παράγοντος ειρήνης άφ' ένός εις τόν στίβον της Διεθνοϋς Κοινωνίας και ως παράγοντος άφ' έτέρου τάξεως και αξιοπρεπειας έν τω έσωτερικω. Η μία έπιτυχία εινε ή ύπογραφή του συμφώνου μετά της Βουλγαρίας, ύπογραφή ή οποία τόσον εδραιώνει την ύπόθεσιν της Βαλκανικής Συνεννοήσεως, ή άλλη έπιτυχία εινε ή κατάτνξις της οικτρās στάσεως ώρισμένων λειψάνων του παρελθόντος, ή οποία διά της οικτροτέρας της διαλύσεως και διά της Πανελληνίου άγανακτήσεως, ή οποία έπηκολούθησε, άπέδειξε πόσον εινε καταδικασμένοι μέσα εις την άτμόσφαιραν των ίδεών και της δράσεως της 4ης Αύγουστου αι άνατρεπτικαι έξεις και αι νοσηραί μέθοδοι του παρελθόντος.

Με τά δύο αυτά γεγονότα, πού δίδουν εύθους έξ άρχής την θέσιν και την κατάστασιν της Έλλάδος, από άπόψεως έξωτερικής και έσωτερικής, κλείει ο άπολογισμός της ιστορικής διετίας.

Η αυχίνησίς μου εινε μεγάλη κατά την ώραν αυτήν πού έπικοινωνώ μαζί σου Έλληνικέ Λαέ. Αναλογίζομαι την Έλλάδα πού μας παρέδωκεν ο κομματισμός, τās κρισίμους ώρας του έσχάτου κινδύνου, την έμπιστοσύνην με την όποιαν με περιέβαλες από της 4ης Αύγούστου μέχρι σήμερα.

Έχων πρό έμού όλην την εικόνα του συντελεσθέντος έν τω μεταξύ έργου, εύχαριστώ τόν Θεόν, τόν Βασιλέα και σε, διότι μου έδώσατε την δύναμιν να σώσω τό Έθνος. Πράγματι έσώθη και εισηλθεν όριστικώς εις τόν δρόμον της άναγεννήσεως. Ο άπολογισμός της διετίας πρόκειται ένωπιόν σας με γεγονότα και αριθμούς και όλα αι ήθικαι και υλικαι πραγματοποιήσεις της διετίας παραμένουν άναμφισβήτητοι διά κάθε καλής πίστεως παρατηρητήν.

Αυτός εινε ο λόγος του άνευ προηγουμένου ένθουσιασμού όστις και έφέτος έπικρατεί άπ' άκρου εις άκρον της Έλλάδος κατά τόν έορτασμόν της έπετειου της 4ης Αύγουστου και της ύπερηφανείας πού αισθίνονται όλοι εκείνοι οι όποιοι συνετέλεσαν εις τό έργον της άνοικοδομήσεως των δύο τούτων ένών, από της άπόψεως των ήθικων κατακτήσεων του έλληνικού λαού.

Έχομεν πρώτον ολοκληρωμένην πλέον την κηρυχθείσαν επανάστασιν κατά των ιδίων έαυτών μας. Η νίκη αυτή εινε ή σπουδαιότερα όλων. Διότι θεμελιώνει επί άκλονήτων βάσεων την νέαν εποχήν.

Σήμερα, όπου κλείουν τά δύο έτη της ιστορικής ανόδου του Έθνους, ήμπορούμεν μετά πεποιθήσεως να ειπωμεν ότι έλυτρώθημεν όριστικώς από τās άθλιότητας του παρελθόντος και ότι έξεκινήσαμεν όλοι μαζί διά μίαν νέαν ζωήν. Τίποτε δέν θα σās κάμη του λοιπού να γυρίσετε προς τū όπίσω. Μία νέα πίστις προς τούς έαυτούς μας και τās άφυπνισθείσας δυνάμεις της φυλής μας οδηγεί προς τά έμπρός.

Ίδου διατι την ύπόθεσιν της 4ης Αύγούστου την έκαμες ιδικήν σου ύπόθεσιν, Έλληνικέ Λαέ, και ως τοιαύτην την έξυπηρετείς και την προφυλάττεις από κάθε είδους ύπονομευσιν και από πάσης μορφής κακοποιάν.

Τό τίναγμα της 4ης Αύγούστου υπήρξεν από της πρώτης στιγμής ή ώραιότερα επανάστασις της συνειδήσεως ένός λαού, επανάστασις πού μετέβαλε την νοοτροπιάν μιας κακής εποχής και έδωσε πάλιν όλον της τό περιεχόμενον εις τās ήθικās αξίας πού διέτουν από αιώνων την ζωήν της Έλλάδος. Τό Έθνος διά της λεωφόρου της 4ης Αύγούστου, εισηλθεν εις μίαν περίοδον ώριμότητος. Μετά την ήρωϊκήν εποχήν του 1912-1913, μετά την στιγμιαίαν άφυπνισιν εκείνην, ήλθον τά έτη μιας μακράς πολιτικής και ήθικής κρίσεως κατά την όποιαν ή χώρα ένόσησε βαρέως.

Την πολιτικήν και ήθικήν αυτήν κρίσιν έπληρώσαμεν άκριθά. Έξ αυτής όμως έπήγαγε και ή θέλησις της ή σωτηρία και ίδου ότι άκολουθοϋμεν σήμερα ένα σύστημα πειθαρχίας και τάξεως, τό όποϊον μās επιτρέπει να σκεπτόμεθα στερεά. Όλα όμως αυτά πάντοτε με την έμπιστοσύνην του λαού. Ουδέμια υλική δύναμις δύναται να στηρίξη ποτέ μίαν κατάστασιν στερουμένην ήθικής βάσεως. Και έπειδή ή ήθικη και έθνικη σκοπιμότης υπήρξεν ή άφετηρία και ο σκοπός της 4ης Αύγούστου, δι' αυτό ή λαϊκή έμπιστοσύνη περιέβαλε από της πρώτης στιγμής τό έργον μας. Τοϋτο εινε άναμφισβήτητον. Η λαϊκή θέλησις έξεδηλώθη άπροκαλύπτως εις πāsαν δοθείσαν μέχρι τούδε εύκαιρίαν. Η λαϊκή θέλησις έξεδηλώθη παντού όπου ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως ένεφανίσθη. Παντού όπου έξετέθη υπ' αυτού ή πορεία του Κράτους.

Η λαϊκή έπιδοκιμασία έξεδηλώθη δι' όλων των συνεδριών. διά των ψηφισμάτων των δημοτικών και κοινοτικών άρχών. Η θέλησις των εργατικών και άγροτικών μαζών και ή άπόλυτος έμπιστοσύνη αυτών προς την Κυβέρνησιν έξεδηλώθη εις άπαντα τά εργατικά, άγροτικά και επαγγελματικά συνέδρια, είτε γενικά, είτε τοπικά, πού έγέγοντο καθ' άπασαν την Έλλάδα. Δέν ήτο άλλως τε δυνατόν χωρίς την εύρυτάτην λαϊκήν έντολήν, χωρίς την

ένθουσιώδη έπιδοκιμασίαν του λαού δια τό έργον της Κυβερνήσεως, να λύσωμεν τά τεράστια προβλήματα τά όποια εύρομεν άλυτα όταν άνελάβομεν την άρχήν, προβλήματα έξ εκείνων πού δέν αντιμετωπίζονται εάν δέν αισθάνεται μία Κυβέρνησις ότι ο λαός πιστεύει εις αυτήν και εινε εις τό πλευρόν της.

Με αυτήν την λαϊκήν έμπιστοσύνην και με την πίστιν μας προς την Έλλάδα της αύριον προχωρούμεν εις τό έργον μας. Τό έργον αυτό τό παρουσιάζομεν με ύπερηφάνειαν ένώπιον όλου του κόσμου την ώραν κατά την όποιαν δύο έτη συμπληροϋνται άφ' ής ή έμπιστοσύνη του Βασιλέως και ή έκδηλος διάθεσις της δημοσίας γνώμης μās επέτρεψαν να αναλάβωμεν τόν άγώνα της Κοινωνικής και Κρατικής ήμων άνασυγκροτήσεως.

Τό ίδανικόν μας εινε να αφήσωμεν όπισθεν ήμων μίαν Έλλάδα ισχυράν, με οργανωμένας τās ήθικās και υλικās δυνάμεις.

Έδώσαμεν εις την θεάν Αθηνών τό δόρυ και την άσπίδα πού θα της εξασφαλίξη την άμυναν και την δύναμιν. Έτσι ο Έλλην πολίτης ήμπορεί σήμερα να ύπολογίξη χωρίς άμφιβολίαν, να κανονίξη τās ύποθέσεις του χωρίς φόβους και άνησυχίας του παρελθόντος.

Έτακτοποιήσαμεν άκολουθως τά οικονομικά της χώρας. Έκόπησαν αι άνομοι χείρες, πού αφήρουν κατά διαφόρους τρόπους τό χρήμα του λαού. Αυτό τό χρήμα τό διεθέσαμεν εις έργα κοινής ύφελείας, έργα πού θα κάμουν παραγωγικούς τούς άγρούς της Έλλάδος, πού θα άνυψώσουν τό επίπεδον της ζωής των χωρικών μας, πού θα δώσουν πλοϋτον, ύγειαν και χαράν εις τούς άγρούς και τά παιδιά των και εκρατήσαμεν την έλληνικήν δραχμήν σταθεράν με θυσίας και μέτρα άσθηρά, χωρίς να διστάσωμεν.

Τό άλμα πού έκαμεν ή χώρα εις όλους τούς τομείς της κοινωνικής δραστηριότητος, εινα αξιον θαυμασμού. Οι αριθμοί εινε χαρακτηριστικοί και άποδεικνύον ότι παντού όπου έγινεν εργασία, είχομεν και αυξησιν άποδόσεως. Υπήρξε τόσον γενική ή κινητοποιήσις της παντοίας του τόπου δραστηριότητος, ώστε να μη μείνη κλάδος οίσοδήποτε άνευ προόδου.

Ίδου διατι θα προχωρήσωμεν άκαμπτοι εις τόν δρόμον πού έχαραξάμε την 4ην Αύγούστου, όχι μόνον με διαρκώς αυξουσιν δύναμιν και πίστιν, αλλά και με την θέλησιν να κόψωμεν πāsαν άνειλαβή χείρα, ή οποία θα έτόλμα και να θίξη άπλως τό έργον πού χαρίζει καθημερινώς και περισσότερο την εύτυχιαν εις τόν έλληνικόν λαόν. Και δηλώ ότι των άμυντικών της χώρας δυνάμεων θα συνεχισθί ή άρτίωσις, ότι ή δικαιοσύνη μας θα έξυψωθί εις θέσιν έμπνεουσιν εις τόν πολίτην τό αισθημα της άμεροληψίας και της εϋνομίας άπόλυτον, ότι ή οικονομική μας κατάσταση θα στερεωθί έτι μάλλον, ότι ή γεωργία μας θα άναπτυχθί άκόμη, ως και ή καθυστερούσα κτηνοτροφία μας, ότι τά μέσα της συγκοινωνίας, τά

έργα της Κοινωνικής Προνοίας θα βαδίσουν προς την ανάπτυξιν και την συμπλήρωσιν των.

Η ένίσχυσις παραλλήλως της εργασίας, είτε σωματικής, είτε διανοητικής, είτε καλλιτεχνικής, θα συγκεντρώνει πάντοτε όλην μου την στοργήν και όλον μου τό ενδιαφέρον. Η έθνική μας εκπαίδευσις, την όποιαν είχον εκτροχιάσει οι δηλητηριασταί της Γ' Διεθνοϋς, θα συνεχίση μέχρι τέλους τόν δρόμον της έξυγιάνσεως και της άνορθώσεως. Ο τεχνικός μας έξοπλισμός θ' άρτιωθί και τό έπιστέγασμα όλων των άγώνων της άναδημιουργίας πιστεύω ότι θα εινε ή ήθικη και πνευματική άνθσις της ζωής μας, ώστε και πάλιν ή μικρά αυτή γωνία να εκπέμψη μακράν μίαν ήμέραν την λάμψιν του πολιτισμού της.

Έτσι θέλομεν ήμεις την Έλλάδα και αυτήν την Έλλάδα θα δημιουργήσωμεν.

Είσερχόμενοι εις τό τρίτον έτος της ελληνικής άναγεννήσεως πιστεύομεν ζωηρότερον εις τά ύψηλά πεπρωμένα και άτενίζομεν γαλήνιοι προς τό μέλλον.

Με αυτάς τās σχέψεις και με αυτά τά αισθήματα σε χαίρειζω ως συναθλητήν, Έλληνικέ Λαέ, κατά την ώραν αυτήν της Ιστορικής Έπετειου, βέβαιος ότι θα φαίνεσαι πάντοτε άντάξιος της πατρίδος και της Ιστορίας της.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Κ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ

Την ώραιότεραν εικόνα δια την σημασίαν του Έορτασμού της 4ης Αύγούστου έδωκεν ο Υφυπουργός Τύπου και Τουρισμού κ. Θ. Νικολούδης διά της κατωτέρω ομιλίας του, από του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών γενομένης:

«Η Έλλάς ολόκληρος επί ποδός έορτάζει από τριών ήμερών την 4ην Αύγούστου. Και έφέτος άπ' άκρου εις άκρον της Χώρας παφλάζει ο λαϊκός ένθουσιασμός, διότι ο έορτασμός της 4ης Αύγούστου δέν έχει την συμβατικότητα καμμιάς τυπικής έορτής, διότι αι λαϊκαι μάζαι ένθουμοϋνται ότι μίαν τοιαύτην ήμέραν μās ξαναθυμήθηκεν ο Θεός και έλυτρώθημεν, από την τρομεράν δουλείαν του κομματαρχου του δημαγωγού, του μεσάζοντος, του διεθνούς έμπρηστοϋ. Κάθε χρόνο την ήμέραν αυτήν ο έορτασμός θα προσλαμβάνη τās διαστάσεις ένός πανελληνίου δημοψηφίσματος, δημοψηφίσματος πηγαίου και άβίαστου. Διότι ήμπορεί εις τās λεγομένας έλευθέρας εκλογάς να σύρονται όπως έσύροντο άλλοτε από τόν κομματάρχην αι μάζαι εις τās κάλπας και να ψηφίζουν, αλλά καμμία δύναμις, καμμία βία, κανέναν δελεασμό, δέν ήμπορεί να κάμη ένα λαόν ολόκληρον εάν εινε δοβλος και δυστυχής, να χορεύη και να τραγουδή επί ήμέρας εις τούς δρόμους. Η μορφή την όποιαν έπήρεν

από πέρυσιν ὁ εορτασμός τῆς 4ης Αὐγούστου ἀνταποκρίνεται ἀπολύτως πρὸς τὰ αἰσθήματα τῆς χαρᾶς, τῆς ἰκανοποιήσεως, τῆς εὐγνωμοσύνης τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ λαὸς δολοκλήρως πρὸς τὸν στρατιώτην, τὸν πατριώτην, τὸν πολιτικόν, τὸν δημιουργόν, πού δὲν ἐδίστασεν εἰς τὰ 65 τὸν χρόνιον νὰ ἀναλάβῃ τὸν τεράστιον ἄθλον τῆς δημιουργίας μιᾶς νέας Ἑλληνικῆς περιόδου.

Δι' αὐτὸ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τραγουδεῖ καὶ χορεύει καὶ ἐφέτος ἀπὸ προχθὲς εἰς τὰς πόλεις καὶ νῆσους καὶ χωριά, εἰς σπιτια, κατιστήματα καὶ πλατείας. Δι' αὐτὸ ἡ ἐκκλησία δοξολογεῖ, δι' αὐτὸ τὸ κράτος ἀναπεινάννυσαι τὰς σημαίας του, δι' αὐτὸ ὁ στρατὸς ἀγρυπνεῖ, δι' αὐτὸ οἱ ἐχθροὶ μᾶς μισοῦν καὶ ἀπελπίζονται.

Εἴμεθα τὸ λαϊκώτερον καθεστῶς τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Θὰ τὸ ἐπαναλαμβάνομεν ὁσάκις οἱ θρυκόλακες τῆς παρακμῆς θὰ τολμοῦν νὰ ὀμλοῦν περὶ τυραννίας, ὁσάκις οἱ ἐπιχειρηματίαι τῆς πολιτικῆς, οἱ ἔθνηκοὶ χρεωκόποι θὰ προβάλλουν τὴν ἀθλίαν τὴν κεφαλὴν ἔξω τῆς κρύπτης, εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς ὄψθησεν ἡ λαϊκὴ περιφρόνησις καὶ ἡ τιμωρὸς μοίρα τοῦ ἔθνους. Εἴμεθα λοιπὸν τὸ λαϊκώτερον καθεστῶς τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Ὁ λαὸς τὸ ἠγνόησε καὶ ἠγάπησε τὸν Ἰωάννην Μεταξῶν μὲ τὴν ἀπλην, βλαβείαν, ἀπεραντὸν ἀγάπην τῆς μάξης.

Ἄν ἀναγκασθῇ βεβαίως ὁ ἄνθρωπος, πού

ἔταξε τὴν ζωὴν του καὶ τὴν εὐτυχίαν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἔθνους νὰ φανῇ σκληρὸς διὰ τοὺς βυσοδομοῦντας κατὰ τῆς λαϊκῆς εὐτυχίας καὶ κατὰ τῆς ἰσχύος τοῦ κράτους, θὰ τὸ κάμῃ, καὶ ἠμπορεῖ νέντε, δέκα, ἑκατὸν κακοὶ Ἕλληνες νὰ κολασθοῦν. Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν θὰ εἶνε τυραννία, θὰ εἶνε καθαρὸς καὶ λυτρώσις ἑνὸς λαοῦ δολοκλήρως, ἀποφασισμένου νὰ ζῆσῃ μίαν νέαν ζωὴν.

Ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ ἐπεικεία τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς 4ης Αὐγούστου παρεξηγήθησαν καὶ δέκα ἄθλια πρόσωπα ἐνόμισαν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἠντιώσουν προχθὲς εἰς Χανιά χεῖρα βέβηλον κατὰ τοῦ Κράτους τῆς 4ης Αὐγούστου. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε γνωστόν. Ἐτάφησαν ἤδη ὑπὸ τὴν πανελλήνιον ἀγανάκτησιν καὶ τὸν πανελλήνιον χλευασμόν. Τὸ ἔθνος, αἰφνιδιασθὲν διὰ μίαν στιγμήν, συνεχίζει τὸν ὠραῖον ἀνηφορικὸν δρόμον τῆς ἀναγεννήσεως. Ἐάν ἐπαναληφθῇ ποτὲ ὁ θλιθερὸς πειραματισμὸς τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ χειρότερον διὰ τοὺς κινήματις. Ἄς τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὸν καὶ ἄς μὴ ζητήσουν ἔλεος κατὰ τὴν ὥραν τῆς τιμωρίας. Διότι ἡ τιμωρία ὅταν διακυβεύεται ἡ τύχη ἑνὸς λαοῦ, εἶνε πράξις δικαία καὶ ἠθικὴ.

Ἐν τῇ μεταξύ τὸ δημοψήφισμα τοῦ πανελληνίου εορτασμοῦ τῆς 4ης Αὐγούστου ἀναβαπτίζει τὴν κινήθησιν. Τὸ τεράστιον ἔργον τῆς ἑθνικῆς ἀνοικοδομήσεως θὰ συνεχισθῇ μὲ χεῖρα σταθεράν.

Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας.

ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Τὰ μυθιστορήματα τοῦ Τσάρλς Ντίκενς εἶναι κατοικημένα ἀπὸ πρόσωπα, ἀπὸ πράγματα, ἀπὸ καταστάσεις, μ' ἓνα χαρακτῆρα ζωηρὸν σὰν χαραγμένα πάνω σὲ ἀτσάλι. Οἱ ὄψεις κ' οἱ εἰκόνας πού συναντοῦμε στὸ ἔργο του, ἔχουν μιά ποικιλία καταπληκτικῆ. Ὁλος ὁ πλοῦτος ἀπὸ τίς παιδικῆς του ἀναμνήσεις, ὅλη ἡ ζωὴ του στὶς μικρὲς πόλεις, ἡ σκυθρωπὴ ἀτμόσφαιρα τῶν πανδοχείων, οἱ διηγήσεις τοῦ πατέρα καὶ τῶν φίλων του, ἡ παρέλαση τῶν ταξιδιωτῶν, πού κλεινονταν καὶ τραντάζονταν στὰ ταχυδρομικὰ λεωφορεῖα τῆς ἐποχῆς του, κ' ἔπειτα οἱ μεγάλες πόλεις, τὸ Λονδίνο, τὸ κατοικημένο ἀπὸ κακοποιὰ στοιχεῖα καὶ κλέφτες, καθὼς

παιδὶ ἀκόμα τους μεγαλοποίησε στὴν ἀνήσυχη φαντασία του, μονάχο του καθὼς τριγύριζε στοὺς ὀμιχλώδεις δρόμους, ὑφαίνοντας ἀπὸ τότε ἀκόμα τὸ δράμα τῆς ἰδιαίτερης ζωῆς του· τὸ Λονδίνο ἀκόμα μὲ τοὺς προμηθευτὰς καὶ τοὺς πιστωτὰς του πού ἔγιναν οἱ τυραννικοὶ καὶ ἀπαιτητικοὶ, περίφημοι πιά, ἥρωές του· ἡ περιοχὴ μὲ τὰ μικρομάγαζα καὶ τοὺς παραγωγούς, μὲ τὰ ρακένδυτα χαμίνια, οἱ φυλακὲς κ' ὅλη ἡ παρέλαση ἑνὸς κόσμου πού ἔλαβε τίς ἀποχρώσεις ἑνὸς παραμυθιοῦ καὶ τῆ σφραγίδα μιᾶς ἀλήθειας, ἀποτελοῦν τίς δύο χαρακτηριστικὲς ὄψεις τῆς μοίρας τοῦ φημισμένου ἄγγλου λαϊκοῦ μυθιστοριογράφου: «τοῦ ἀνθρώ-

που πού εἶδε πολλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, πού τὰ εἶδε ἀπὸ παιδί». Ἡ δόξα του ἔφτασε στὸ σημεῖο ὥστε πολλὰ χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό του (πέθανε στὰ 1870) σὲ κάποια ἀπόμερα μιούζικ-χὼλ τοῦ Λονδίνου ἡ σ' ἓνα τσίρκο, τὸ κοινὸ πού παρακολουθοῦσε τίς ἀκροβασίες, τοὺς χορευτὰς, τοὺς τραγουδιστὰς μὲ τοὺς εὐθιμούς καὶ κωμικοὺς τόνους, ν' ἀπαιτεῖ ἀπὸ τοὺς κλόουν νὰ μιμηθοῦν ὠρισμένα πρόσωπα ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα τοῦ Ντίκενς. Καὶ οἱ προσωποποιήσεις αὐτῆς τῶν ἠρώων τοῦ Ντίκενς προσδιορίζονταν καὶ κατονομάζονταν τὴν ἴδια στιγμή ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κοινὸ.

Τὸ ἀγγλικὸ μυθιστόρημα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ντίκενς πέρασε ἀπὸ πολλὰ στάδια. Γεγονὸς εἶναι πῶς, κατὰ τὴν πρώτῃ αὐτῆς περιόδου, στὴν ὁποία μὲ τὸν Ντίκενς τὸ μυθιστόρημα γνώρισε μίαν ἀνθησὴ ἀνάλογη μ' ἐκείνη πού εἶχε ἀρχίσει στὴ Γαλλία νὰ γνωρίζε μὲ τὸν Μπαλζάκ, τὸ χαρακτηριστικὸ τὸν γνωρισμὸ εἶταν ἡ ἀφθονία τοῦ ἠθογραφικοῦ στοιχείου, καὶ ἡ μοιρολατρικὴ καὶ φυσικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς. Οἱ ἠθικὲς ἀξίες τοῦ ἀνθρώπου, ἡ περιπλάνηση στὸν ἔσωτερο τοῦ κόσμου, τὸ «ἐγὼ», τὸ συναίσθημα μ' ὄλο τὸν ἀνεξάντλητο πλοῦτο του, δὲν εἶχαν γίνε τὸ ἀντικείμενο ἰδιαίτερης ἔρευνας.

**

Τὸ μυθιστόρημα τῆς Virginia Woolf ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ παλαιοῦ ὄπλισμοῦ του. Ὅτι ἄλλοτε περιστρέφονταν γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὴν παράσταση τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἐξωτερικὸ στοιχεῖο περισυλλέγονταν μὲ μιά στοργικὴ φροντίδα γιὰ νὰ διακοσμηθεῖ μ' αὐτὸ καὶ νὰ πλουτισθεῖ ἡ ἐμφάνισή τῆς ὕλης, νὰ οἰκοδομηθεῖ καὶ νὰ λάβει ἓνα σχῆμα ἀρχιτεκτονικὸ, τώρα ἔγινε πνεῦμα, ἔγινε αἴσθημα, ἔγινε ὑποσυνειδητό. «Σχεδὸν ὅλα τὰ ἀγγλικά μυθιστορήματα—λέει ὁ Ἔλιοτ—εἶναι εἴτε ἄμεσα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς ψυχᾶνάλυσης, εἴτε

ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα, πού ἔχει δημιουργήσει ἡ ψυχᾶνάλυση». Βέβαια ἀπὸ τότε ἔχει μεταφρασθεῖ ὁ Μ. Προύστ μὲ τὸν ἀφάνταστο πλοῦτο τῆς ψυχογραφικῆς καὶ ψυχοναυτικῆς ἐργασίας του, ὁ Μ. Προύστ πού μαζί μὲ τὸν Τζαίμς Τζόυς ἴσως, σ' ἓνα ἄλλο ὁμοῦ εἶδος, σὲ μίαν ἄλλη μορφή, ἔδωσαν ὁ καθένας στὴ χώρα του καὶ μίαν ἀπόλυτη ἐλευθερίαν στὴ σκέψη καὶ στὴν ἔκφραση. «Ἐφτάσαν στὸ σημεῖο νὰ κάνουν τὸ ὑποσυνειδητό τόσο συνειδητό πού νὰ διερωτᾶται κανεὶς ἂν τὸ συνειδητὸ δὲν ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ γίνε ὑποσυνειδητό» καθὼς παρατηροῦσε ἡ κριτικὴ γιὰ νὰ τονίσει τὴν κάποια δυσφορία. Τόση εἶναι ἡ συναισθηματικὴ ἀντιληψη ἀπὸ τὸν πλοῦτον αὐτόν, πού φτάνει ὡς τὴν ἐπιφάνεια, ὥστε ἡ ἔκφραση νὰ μὴ συμβιβάζεται μὲ τὴν πραγματικὴτητα καὶ τὴ ζωὴ.

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο γιὰ τὴν κατηγορηθῆσαν ὁ Γκαλγουόρθου καὶ κριτικῶς ὁ Ἄρν. Μπέννεντ σὰν ἔνοχοι ἐπειδὴ ἔδωσαν τὴν πιὸ ἀφογὴ ἀρχιτεκτονικὴ στὰ μυθιστορήματά τους. Στερεὰ οἰκοδομημένα βιβλία, δὲν ἀφήνουν πουθενὰ καμμιὰ ρωγμὴ· τὰ πρόσωπα, οἱ χαρακτῆρες, διαγράφονται μ' ἓναν τρόπο ζωηρὸ· ὁμοῦ «στεροῦνται ἀπὸ ζωὴ, δὲν καταλαβαίνει κανεὶς γιὰ τὴν ζοῦν, γιὰ τὴν νὰ καθλω- νονται σ' ὅλη τὴ ζωὴ τους σὲ μιά μονάχα κατάσταση». Φανερό πῶς ὁ κριτικὸς αὐτὸς πού δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴ Β. Γούφ, ἀποφεύγει δλότεια τὴ σύμβαση μὲ τὴ ζωὴ. Γιὰ τὴν ζωὴ δὲν εἶναι μονάχα μῦθος ἢ πλοκὴ ἐρωτικῆς περιπέτειας. Ἡ ζωὴ κοιταγμένη, ἐλεύθερα κ' ἀπὸ κάθε πλευρὰ, εἶναι πολὺ διαφορετικὴ. «Ἐξετάστε, λέει, γιὰ μιά στιγμή ἓνα κοινὸ πνεῦμα μὲσα σὲ μίαν ὀμοιοῦσιν ἡμέρα. Τὸ πνεῦμα δέχεται ἓνα πλήθος ἀπὸ ἐντυπώσεις κοινές, ἀλλόκοτες ἢ σὰν χαραγμένες εὐδιάκριτα πάνω σὲ γρανίτη. Ἐρχονται ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα, θαρρεῖς σὰ μιά ἀκατάπαυστη βροχὴ

άπο άναρίθμητες ψυχάλες. Καί καθώς πέφτουν καί καθώς μαζεύονται για νά σχηματίσουν τή ζωή τής μιας ή τής άλλης ήμέρας, ό τόνος πάει διαφορετικά άπό τή μία στην άλλη σημαντική στιγμή. Έτσι άν ό συγγραφέας εΐταν άνθρωπος έλεύθερος, άν μπορούσε νά γράφει ό,τι του άρεζε κι' όχι ό,τι έπρεπε, δε θα εΐχαμε δραματικές πλοκές, δε θα εΐχαμε κωμωδίες ούτε τραγωδίες, ούτε έρωτικές Ιστορίες κι' ούτε συμβατικές καταστροφές». Φροντίδα του συγγραφέα εΐναι νά κατακτήσει καί νά μεταβάλει σε καλλιτέχνημα αυτούς τους λαμπρισμούς του πνεύματος, γιατί πραγματικά ή άληθινή ύλη του μυθιστορήματος εΐναι πολύ διαφορετική άπό κείνη που ή σύμβαση μας συνήθεισε νά τή θεωρούμε σαν τέτοια. Στά μυθιστορήματά της ή Βιρτζίνια Γούφ προσπάθησε νά μεταφέρει καί νά προσαρμόσει τόν ρυθμό τής σύγχρονης ζωής με τήν ταχύτητα της, με τόν κρᾶμα καί τήν ποικίλη σύνθεση των εικόνων που άποτυπώ-

νονται κάθε στιγμή στη μνήμη μας, με τή γοργότητα γενικά αυτού του ρυθμού που δημιουργούν τόν τηλεφώνο, τόν ραδιόφωνο, ό κινηματογράφος, ή έπικοινωνία με τή διεθνή άτμόσφαιρα. Άφου εΐτσι έχει εξαρθρωθεί κ' έχει σπάσει ό χρόνος δεν εΐταν δυνατό καί τόν πνεύμα νά λειτουργεί κατά τόν ίδιο τρόπο που λειτουργούσε άλλοτε. Ό φακός που συλλαμβάνει αυτές τις διάφορες καί τόσο ποικίλες όψεις, βρίσκεται σε μία διαρκή κίνηση μέσα στο παρελθόν καί μέσα στο παρόν, σά νά θέλει νά περιλάβει καί νά έμψυχώσει με μία συμπάθεια τόν κάθε τι που μας τριγυρίζει· σά νά θέλει νά μας κάνει νά μετέχουμε κ' έμεις οί ίδιοι στη ζωή των πραγμάτων, δίχως όμως νά δίνει καμμιάν εξήγηση, δίχως νά καταλήγει σε κανένα τέρμα. Θέλει νά μας κάνει ν' αγαπήσουμε τή ζωή όπως μας προσφέρεται, καί σαν κωμωδία καί σαν τραγωδία, καί σαν διάκοσμος, σαν άληθινή ποίηση.

ΓΙΩΡ. Γ. ΔΕΛΙΟΣ

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ:

“ΒΑΡΔΙΑΝΟΣ ΣΤΑ ΣΠΟΡΚΑ,.. - “ΟΙ ΕΛΑΦΡΟΗΣΚΙΩΤΟΙ,,”

(ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ)

1. ΒΑΡΔΙΑΝΟΣ ΣΤΑ ΣΠΟΡΚΑ

Τό κύριο πρόσωπο, ή γριά Σκεύω. Περιμένει τόν γιό της άπό τήν Πόλη. Βλέπει σά σε δνειρο ένα καράβι· έκπληξη, ταραχή δένει τήν καρδιά της· μήπως μέσα ήταν ό γιός της; Ένα ισχυρό προαίσθημα, μία τηλεπάθεια τής λείει, ό,τι εΐναι εκεί μέσα. Καί πραγματικά αυτό συμβαίνει. Η ίδια κίτριο μεγάλο κακό ολωνίζεται καί προτιρέπει σε μετάνοια. Σύγχρονα θέλει νά μιΐθη βρωτά έδώ καί εκεί καί καταλήγει στη γριά Γερακίνα. Η Γερακίνα Ικανοποιεί τήν ψυχική της άνάγκη. Η Σκεύω πιστεύει, ό γιός της θα μείνη 31 μέρες για καθαρόσ καί στεναχωριέται. Φανταζόμενη πώς κι ό γιός της θα στεναχωρεθῆ για τόν ίδιο λόγο, έπαναφέρει στη μνήμη της όλη τήν Ιστορία του παλιού λαζαρέττου: θυμάται,

πώς άλλοτε άλλες γυναίκες, κι αυτή για τόν άντρα της πηγαιναν τις τροφές με τόν καλαθάκι· κανέναν δεν έμπόδιζε τότε τή συμπόθεια καί τή χριστιανική συμπόνια πρὸς τούς έγκλειστους· θυμάται ακόμα τούς χαϊδευτικούς χειρισμούς των γυναικών πρὸς τούς άντρες...

Πάνω σ'αυτά ένα παιδί τής φωνάζει, ό γιός της εΐναι άρρωστος στόν Τσουγκριά άπό χολέρα. Έπειτα, ή Σκεύω ύφίσταται μία ψυχική κρίση καί αποφασίζει τέλος νά πάη νά γίνη φύλακας στό λοιμοκαθαρτήριο για νά μπορεί νά περιποιείται τόν γιό της. Ντύνεται άνδρικά, καταφέρνει νά περάση στό νοση, αλλά ό γιατρός Βούντ, ό ύγειονόμος, τήν αναγνωρίζει. Περιπέτειες! Ένωμεταξύ άντικρυζοντας δύο τάφους χτυπάει ή καρδιά της άπό τόν φόβο, μήπως

εΐναι εκεί θαμμένος ό γιός της. Η Σκεύω ρωτάει τόν Βούντ, άν γνωρίζει τί γίνεται ό γιός της! Έπειτα τόν ίδιο ρωτάει τόν βαρκάρη! Η Σκεύω έγκαθίσταται στό κελλί του πατερ-Νικοδήμου. Τό βράδυ κάθεται μπροστά στήν πόρτα της σάν σκιά. Άγωνία! Βλέπει, ό,τι κάτι εξελίσσεται μπροστά της σάν δνειρο ή άτινγμα καί διαλύεται. Τό πράγμα διευκρινίζεται όταν άκούεται ή φωνή «μᾶς φέρουν τή χολέρα!» Ό Βούντ διηγείται στη Σκεύω τή συνέχεια του έπεισοδίου των χολεροβλήτων. Ό γιός τής Σκεύω, τόν όποιο αυτή περιποιόταν στό κελλί του πατερ Νικοδήμου γίνεται καλά καί έπιστρέφουν τέλος στό χωριό.

Ποιός εΐναι ό ψυχικός έφοδιασμός τής Σκεύω; μᾶς ενδιαφέρει. Αίσθάνεται ένα αίσθημα βιολογικό, μία άγάπη για τόν γιό της. Αυτή ή άγάπη φτάνει ως τήν ήθική περιοχή μέσ' άπό τούς κινδύνους, στούς όποιους αυτή υποβάλλεται για νά τόν σώση. Κατέχεται άπό διάφορες ψυχικές καταστάσεις, τηλεπάθεια, φόβο για τήν τύχη του—ό φόβος έρεθίζει τις άναμνήσεις πρὸ εύκόλων ήμερών—ζητὸ φόβο της σάν πραγματικότητα. Περνάει άπό μία ψυχική κρίση καί αποφασίζει νά θυσιάση τόν εαυτό της χάρην του παιδιού της. Δείχεται πονηρή. Άγωνία, όταν βλέπει τά δυό μνήματα. Άφοσιώνεται στήν περιποίηση του γιού της. Η Σκεύω εΐναι ένα πρόσωπο καί όχι άπλώς μία μορφή· έχει μία ολοκλήρωση ψυχολογική καί ήθική. Εΐναι δομένη στό σκοπό της, αλλά χωρίς μεγάλες αντίστασεις, άποβαίνει μία μορφή δραματική καί όχι τραγική· παθητική καί όχι ύψηλή. Τραβάει τή συμπάθεια μας, αλλά όχι καί τόν θαυμασμό μας. Έπειτα, ή ύπόθεση τήν όποία ύπηρετεί δεν εΐναι τέτοια, ώστε νά τήν ξεσηκώσει σ'έναν πλατύτερο όρίζοντα—τέλος, γενικά καθώς ζητὸ μπροστά μας, μᾶς ενδιαφέρει πολύ καί μᾶς συγκινεί, αλλά δε φτάνει νά γίνη μία μορφή ημειώδης, άξέχαστη, συνθετική, άνακλήσιμη, αντιπροσωπευτική, συμβολική. Ό Παπαδιαμάντης δημιούργησε μ'αυτή έναν άτομικό άνθρωπο, πρὸ πάντων έναν άληθινό άνθρωπο, έναν χαρακτήρα αλλά όχι άκόμη μία γενική, πνευματική μορφή.

Οί άλλες μορφές: Η Λενιά, βλέπει όπτασίες, καθώς καί δυό άλλες γυναίκες.—Οί αύγατίστρες καί άποσώστρες γυναίκες τής γειτονιάς: τώρα μυθολογούν τά κυβερνητικά μέτρα για τή χολέρα (α' ομάδα μορφών). Άκολουθεί δευτέρα ομάδα μορφών: μαζεύθησαν στό σπίτι τής Γαρουφαλιάς, —γυναίκες στό Γιάννη του Μπρίκου,—που έκλαυε καί δεν ήθελε νά παρηγορηθῆ, όταν πληροφορήθηκε, ό,τι ό άνδρας της είχε σπορκαρισθῆ.—Η γριά Γερακίνα, με τόν άνδρικό ήθος, πληροφοριοδότη. Τρίτη ομάδα μορφών κοντά στήν αποβάθρα του τελωνείου: δύο άπόλυτα στόματα.—Ό κο-

ρυφαίος των βασιτάζων· έπιθυμούσε νά βρῆ άνθρωπο νά του διηγηθῆ ό,τι ήξαιρε.—Ό Άλέξης, τόν Παποράκι.—Ό Γιάννης Μπρίκος, σπορκαριστά θεληματικά για νά βρῆ δουλειά. Η Κόρη τής Σκεύω, ή όποια δε συγκινείται με τίποτε, διότι είχε δοθῆ όλοκληρη στήν έπιθυμία της νά σποκτῆσθ κληρονομή.—Ό Μπάρμπα-Νίκος, πίνει.—Ό πατερ-Νικοδήμος, παρακαλεί τόν θεό νά σώση τόν κόσμο άπό τή χολέρα. Έπιθυμεί τή μόνωση. Μονολογεί—τραγουδάει τά παθήματά του· παραχωρεί στή Σκεύω τόν κελ-λι του. Εΐναι χριστιανικός καί φιλόανθρωπος καί άσκητικός: ενώ αγαπά τόν άνθρωπο, τόν ταυτίζει με τόν κακό καί τόν άποφεύγει.—Ό γιατρός Βούντ πεισμώνει, αλλά δε βρίζει. Όργίλος, αλλά άγαθός, άνοιχοτόκαρδος, αγαπά νά καγχάζει. Ηθογραφείται ζωηρά.—Ό Άγκόρτζας, αρχαίος, ένα είδος φαύλου.—Τέταρτη ομάδα μορφών: πετάχθηκαν άπό τά σπίτια των όταν άκουσαν τήν καμπάνα, τή νύχτα.—Πέμπτη ομάδα: οί γειτόνισσες στίς Πλάκες.—Έκτη ομάδα μορφών: στό γιαλό· ένας φυσικός άρχηγός τής ομάδας.

Παρατηρούμεν, ό,τι όλα τά δευτερεύοντα αυτά πρόσωπα φατίζονται άπό μία μόνο πλευρά: βιολογική, ψυχολογική, ήθική, αλλά ό,τι μολοντούτο ό Παπαδιαμάντης πετυχαίνει νά τά άναστήσει ζωντανά τής πετυχαίνει. Ό πατερ Νικοδήμος εΐναι μπροστά μας. Ό πατερ Νικοδήμος εΐναι τόν ζωντανότερο άπό τά δευτερεύοντα πρόσωπα καί ήθογραφείται βαθύτερα ως ψυχή, ενώ ό γιατρός Βούντ, που εΐναι επίσης άν και όχι τόσο βαθειά έντυπωστικό πρόσωπο, ήθογραφείται έξωτερικά μάλλον σαν διάθεση καί ίδιουσυγκρασία. Πρέπει νά σημειωθῆ άκόμη τόν γεγονός, ό,τι στό διήγημα αυτό ό Παπαδιαμάντης χρησιμοποιεί άνθρώπινες ομάδες, ένα πλήθος ανθρώπων, τόν όποιο ζητεί νά κινήσθ βίαια κάτω άπό κάποιον βίαιο συναίσθημα. Θυμώμαστε άπό μακριά τόν Ζολά.

Μᾶς ενδιαφέρει ή βιολογική—κοινωνική τοποθέτηση των προσώπων, τόν ήθος ή ήθογραφία των προσώπων καί τήν πραγματών. Μόνον ή Σκεύω άναδειχεται μέσ' άπό τή σταθερή βούλησή της ένας χαρακτήρας.

Η πλοκή των γεγονότων εΐναι επιτυχής. Υπάρχει ένα έξαιρετικό ένδιαφέρον όχι τόσο στή ζωή των ομάδων, που περνάει μπροστά μας, όσο σε ώρισμένες στιγμές ζωής, όπως εκεί, που ή Σκεύω άντικρύζει τούς δύο τάφους, ή όπου τή νύχτα άκούονται οί ύπόκωφες καί μυστηριώδεις φωνές των έπίδρομέων. Ένα ρίγος μυστηρίου περνάει άπό μέσα μας τότε, μοναδικό στή νεοελληνική λογοτεχνία: τά πράγματα χάνονται δυναμεί, που μάς κυριεύουν. Ό Παπαδιαμάντης άποβαίνει έδώ έξόχως ύποβλητικός. Έπίσης τόν πρόσωπο του πατερ

Νικόδημοι ζιπερνάει τὸ ἀνθρώπινο περίγραμμα καί γενεταί μορφή ἐλαυνόμενη ἀπὸ κάποια μυστική φωνή. Φαίνεται ἔτσι ὁ Παπαδιαμάντης νὰ πιστεύει, ὅτι ἡ ἀνθρωπινή ζωὴ ἐπηρεάζεται βαθιὰ ἢ κατευθύνεται ἀπὸ κάποια μυστική καὶ ἀνεξηγήτη φορά· τὸ μυστικὸ ὅμως αὐτὸ στοιχεῖο δὲν ἔχει καθόλου σχέση μετὰ τὴν ἀρχαία μοῖρα, διότι δὲν κατέχει τὸν ἀνθρώπου ὁλοκληρωτικά· ἡ τηλεπάθεια, ἡ σύγχυση τοῦ παρόντος μετὰ τὰ δεδομένα τῶν ἀναμνήσεων μέσα στὸ χρόνο καὶ ἀκόμη ὅτι ἡ Σκεύω ζῆ ἢ ἀπὸ ν ο σ ε μ ι ἄ ὑ π ὸ θ ε σ η καὶ ἀποφασίζει στηριζομένη σ' αὐτή, ὅτι φέρεται πρὸς τὴ δρᾶση κάτω ἀπὸ ἕνα ζυπνόνειρο, ὅλα αὐτὰ εἶναι παροδικεῖς καταστάσεις τῆς ψυχῆς καὶ δὲν ἔχουν τίποτε ἀπὸ τὸ ἀπαρέγκλιτο τῆς μοίρας. Ὁ Παπαδιαμάντης θέλει νὰ μᾶς δείξει, καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ σὲ ἄπειρες ἄλλες εὐκαιρίες, ὅτι ἕνα μυστικὸ στοιχεῖο, ἐλατήριο, ὑπάρχει, πού διευθύνει τὴν ψυχική ζωὴ μας.

Τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Παπαδιαμάντη εἶναι μᾶλλον ἕνα μεγάλο ἱστορικὸ διήγημα μετὰ φανερὴ στρογγύλευση τῆς πραγματικότητας ἀπὸ τὴ φαντασία—παρὰ ἕνα μυθιστόρημα, διότι μὲ τὸν ἀργὸ ρυθμὸ τοῦ δὲν ἔχει δημιουργηθῆ μιὰ ἀρκετὴ αὐτοπαρασεία καὶ σὲ ἄλλα ἀκμὴ ἐκτὸς τῆς Σκεύως πρόσωπα, πού ἡ παρέμβασή τους νὰ εἶναι οὐσιαστικὴ πάνω στὴν τύχη τῆς δράσεως, στὴν περιπέτεια. Ἐδῶ εἶναι σὰν ὅλα τὰ πρόσωπα νὰ παραμερίζουν ἀργὰ ἢ γρήγορα γιὰ νὰ κινηθῆ ἡ Σκεύω. Δὲν ὑπάρχει ἕνας κόσμος μετὰ ξεχωριστοὺς ἐσωτερικοὺς σκοποὺς πού δὲ θὰ παρασιτῆ στὸ πρωτεύον, ἀλλὰ θὰ πᾶν νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἰδιαίτερή του ἐσωτερικὴ μοῖρα καὶ θὰ φέρῃ τὴ ζωὴ στὴν ἔννοια ἀτομικότη- ταν πού διασταυρώνονται καὶ δὲ βαίνουν π α ρ ἄ λ λ η α ἢ ἡ μὴ μετὰ τὴν ἄλλη. Ὁ,τι ἀπουσιάζει λοιπὸν ἀπὸ τὸν «Βαρδιάνο» εἶναι ὄχι μιὰ ἀνώτερη ἠθική, ἀλλὰ ἡ δραματικὴ ἔννοια τῆς ζωῆς.

* Ἄν μελετήσουμε τὴν προοπτικὴ, πού μπορεῖ νὰ πάρῃ ἡ ἀτομικότητα τῶν πρόσωπων—ἢ ἀπαίτηση ἐννοιολογικοῦ βᾶθους στὰ πρόσωπα—βρίσκουμε στὴ Σκεύω τὴν ἠθικὴ προσωπικότητα πού ἐνεργεῖ μᾶλλον βιολογικὰ παρὰ ἀπὸ μιὰ φωτεινὴ συνείδηση τῆς ἀνωτερότητας τοῦ σκοποῦ τῆς καὶ τῆς ἀξίας τῆς θυσίας τῆς, καθαρῆ ἔκφραση τῆς χωριάτισσας μάννας. Ἀκόμη ὁ πατὴρ Νικόδημος φαίνεται νὰ πραγματοποιῆ μιὰ ἀντίφαση πάνω στὴν ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου: ὁ ἀνθρώπος εἶναι τὸ κακὸ—ἀγάπα τὸν ἀνθρώπου, ἀλλὰ φεύγει τον. Ὁ καλόγερος αὐτὸς εἶναι σύγχρονα ἕνας χριστιανὸς καὶ ἕνας ἀσκητής. Εἶναι τὸ πῶς πολὺπλο- κο καὶ ἐκβαθυσμένο πρόσωπο ἀπ' ὅλα. Καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ξεχωριστὴ ἀτομικότητά του πᾶει νὰ γίνῃ σύμβολο τῆς ἀνθρώπινης

ἀντιφατικότητας, φτάνει στὸ γενικό.

Κοντὰ στὸ βᾶθος τῆς ζωῆς τοῦ Νικόδημου, ἔχουμε τὸ κάποιο ὕψος τῆς ζωῆς τῆς Σκεύως. Ὁ Παπαδιαμάντης δὲν προτιμᾷ, ἀλλὰ φαίνεται νὰ μπαίνει βαθύτερα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸ Νικόδημο.

Τέλος, καθὼς ὁ Παπαδιαμάντης μᾶς μιλάει γιὰ τὸν ἀσάλευτο οὐρανὸ, βλέπουμε στὰ γεγονότα πού ἐκτιλίσσονται μπροστὰ μας ὅλη τὴ μάταιη ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου, πού ριπτάζεται δομένος σὲ κάποιο ὄραμα ἢ σὲ κάποια φωνή· ἀντιμετωπίζουμε ἀκόμα καὶ τὴ ματαιότητα αὐτῆς τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ ἡ ἀπαισιόδοξη αὐτὴ ἀτμόσφαιρα νικιέται ἀπὸ τὴν ἀγάπη αὐτοῦ τοῦ πόνου, ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὰ ὄντα ὅπως αὐτὰ ἔχουν τεθῆ νὰ εἶναι. Πουθενὰ δὲν κυριαρχεῖ ὀριστικὰ ἡ ἀποσυνθετικὴ κραυγὴ γιὰ τὴ ματαιότητα καὶ μεσ' ἀπὸ τὸ ζωικὸ πόνον σπαρταρεῖ ἡ ἀγάπη πρὸς αὐτὸ πού εἶναι ἔτσι καὶ δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλλοίως.

Τὸ διήγημα αὐτὸ ἔχει μιὰ προχωρημένη σύνδεση τῶν μερῶν, εἶναι ὡς ἕνα ἀρκετὸ σημεῖο σύνθεσης.

2. ΟΙ ΕΛΑΦΡΟΗΣΚΙΩΤΟΙ

Ὁ Ἀγάλλος εἶναι ἀναβλητικός. Ξεκίνησε γιὰ τὸ νερόμυλο τῆς Κεχριάς, ὅπου μένει ἡ οἰκογένειά του. Στὸ δρόμο θυμᾶται τὴν πρὸ χρόνων ζηλεμένη θέση του. Ἐλκεται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Παναγίας τῆς Κεχριάς, ὅπου πλησιάζει καὶ παρακολουθεῖ τὴν ἱερωγία 5—6 μοναχῶν ἀγνώστων καὶ λησμονεῖται ἐκεῖ, διότι «ἐτέρπητο ἀπὸ τὴν μελωδίαν», ὁ ἐλαφροήσκιοτος.

Ἡ γυναῖκα του, ἡ Ἀφέντρα, περιμένει τὸν ἄντρα της, κάθεται κοντὰ στὸ τζάκι καὶ θυμᾶται. Τῆς ξανάρχεται στὸ νοῦ ἡ ἐποχὴ τοῦ γάμου της. Καὶ θέλει νὰ ξεμολογηθῆ, γιατί ἔλιπε ἄλλοτε μετὰ φάρμακα νὰ ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον νὰ ξεγελάσουν τὸν ἀγαπημένο της, τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Εἶναι μιὰ ψυχὴ γεμάτη φόβους, γιὰ κάτι πού εἶχε σκεφθῆ ἄλλοτε, ἡ ἐλαφροήσκιοτη. Ἀλλὰ τώρα πού περιμένει τὸν ἄντρα της καὶ ἡ μητέρα της ἔχει πᾶει σὲ συνάντησή του, καὶ ἡ ἀργοπορία τῆς μητέρας τίποτε καλὸ δὲν τῆς προμηναί, αὐτὴν ἡ ἐλπίδα τῆς θερμαίνει καὶ εἶναι βέβαιη, ὅτι τίποτε κακὸ δὲ θὰ συμβαίῃ. Ἐχει τὴ λογικὴ, πού εἶναι ἡ μυστικὴ λογικὴ τοῦ προαισθηματος.

Ἡ μητέρα τῆς Ἀφέντρας, ἡ γριά Συνοδιά ἔρχεται στὸ σπίτι τῆς κόρης της γιὰ νὰ πᾶνε ὄλοι στὸ ξωκλήσι τοῦ Προφητηλίου, ὅπου θὰ λειτουργήσῃ ὁ Παπακωσταντῆς, κατὰ πρόσκληση τῶν ἀγροτῶν, γιὰ τὸ Χριστούγεννα. Πηγαίνει μαζί μετὰ τὸν Παγώνα ν' ἀναζητήσῃ τὸν Ἀγάλλο, πού ἄργει. Ἡ γριά Συνοδιά φοβᾶται τὰ μάγια, πού ἄλλοτε ἔκανε γιὰ νὰ ἐλκύσῃ τὸ γαμ-

πρό—εἶχε πάρει ἔτσι τὴν τύχη τῆς ὄρφανῆς, τῆς ἄλλης ὑποψήφιας. Ἡ γριά Συνοδιά ἔχει καὶ αὐτὴ βᾶθος στὴ στυνείδησή της. Κ' ἔπειτα ἔχει ἰδίῃ καὶ κάποιο ὄραμα (πῶς τὰ κόκκακα τῶν νεκρῶν ἔομιζαν καὶ πῶς τέλος ὅλα τὰ «καμκομμάτια πέφτοντας ὁ τοῖχος, καὶ τότες αὐτὴ σκέφθηκε μετὰ χαρακτηριστικὴ χαιρεκακία: «καλὰ νὰ τὰ κάμη») καὶ θέλει νὰ ξεμολογηθῆ γιὰ ὅλα καὶ ἄλλα. Ἡ ἴδια περνώντας ἀπὸ τὸ δρυμὸ τοῦ Ἀραδιά αἰσθάνεται ἀνεξηγήτους φόβους.

Ὁ Παγώνας, ἕνα πρόσωπο ἀκόμα τοῦ πεζογραφήματος αὐτοῦ εἶναι μιὰ καθαρὴ βιολογικὴ μορφή, ὅπως καὶ τὰ παιδιά τῆς Ἀφέντρας.

Ὁ Ἀγάλλος, ἡ Συνοδιά, ἡ Ἀφέντρα ζοῦν ἀπὸ κάτι πού δὲν ἔχουν ξεκαθαρίσει λογικά. Οἱ πηγές τῆς ζωῆς τους διαγράφονται μυστικῶς. Ἐπίσης καὶ τὰ παιδιά τῆς Ἀφέντρας τρέφονται μετὰ τὰ παραμύθια. Καμμιά διαφορά δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ νοητικὰ καὶ συναισθηματικὰ ἀποτελέσματα πού φέρνουν στὰ παιδιά οἱ ἐξωλογικὲς σκηνές τοῦ παραμυθιοῦ, καὶ στὰ ἀποτελέσματα πού φέρνει στοὺς μεγάλους μιὰ κατάστασι παρα-λογικῆ. Στὸ βᾶθος εἶναι κάτι ἀνυπόστατο (τὸ παραμύθι) ἢ ὁ φόβος ἀπὸ κάτι ἀνυπόστατο, πού κινεῖ τὴ ζωὴ ὄλων αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ψυχικὸς τους κόσμος ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν «ἐλαφρὸ ἡσκιο». Αὐτὸ λοιπὸν θὰ εἶναι ἕνα ἰδιαιτέρω χαρακτηριστικὸ τῆς «θέσεως» τοῦ πεζογραφήματος αὐτοῦ, ὅπου τὰ πρόσωπα πολὺ λιγώτερο διαγράφονται σὲ βιολογικὲς μονάδες, ὅσο σὰν ὑποκείμενα μιᾶς ζωῆς μυστικῆς παρα-λογικῆς καὶ ἐξωλογικῆς. Ἀξίζει νὰ τονισθῆ ἐδῶ ἡ ξεχωριστὴ θέση, πού δίνει ὁ Παπαδιαμάντης στοὺς παράγοντας αὐτοῦς ὁλοκληρώνοντας κατὰ τὸ πρῶτον ἀπροσδόκητο τὰ πρόσωπα του ὄχι μετὰ τὴν ψυχολογικὴ ποικιλία, ἀλλὰ μετὰ τὴν προσθήκη μιᾶς ὁλόκληρης περιοχῆς στὴ ζωὴ τους, περιοχῆς τῆς ὅποια ἄλλοι δὲν ἐπρόσεξαν καθόλου καὶ τὴν ὅποια ἄλλοι ἀγνόησαν ὡς ἀνάξια λόγου. Σήμε- ρα μὲν εἶναι νὰ δώσουμε τὴν πρέπουσα σημασία στοὺς παράγοντας αὐτοὺς, πού ὀνομάζουμε δνειρο, πίστη, μυστικὸ, ἐξωλογικὸ, παρα-λογικὸ καὶ πᾶμε νὰ πιστέψουμε, ὅτι πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς «λογικοὺς» αὐτοὶ κυρίως διευθύνουν ἀπὸ τὰ παρασκήνια τὴ ζωὴ τῶν «λογικῶν ἀνθρώπων»,—ἀδιάφορο ἂν ἔχουν ἀλλάξει περιεχόμενο, ἀδιάφορο ἂν στὸν καλλιεργημένο ἀνθρώπου δὲν εἶναι τόσο ἀπλοϊκοί, ὅσο στὸν Παπαδιαμάντη.

Ὁ Παπαδιαμάντης βρίσκει εὐκαιρία στὸ πεζογράφημα αὐτὸ, θέλοντας νὰ μᾶς δώσῃ τὸ συνειδησιακὸ περιεχόμενο τῶν δύο γυναικῶν, νὰ μιλήσῃ γενικώτερα γιὰ τὴν ἀτέλεια, πού κείτῃ στὸ βᾶθος κάθε ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Ἀτέλεια εἶναι, ὅτι ἡ

Συνοδιά εἶχε καταφέρει νὰ πάρῃ τὴν τύχη τῆς ὄρφανῆς ἀντιζήλου τῆς κόρης της. Ἡ ἀτέλεια εἶναι κάτι, πού χαρακτηρίζει αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξῆ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἰσοδύναμη πρὸς τὸ ἀμάρτημα. Ἀτέλεια, ἀμάρτημα, ζωὴ, εἶναι συνώνυμα. Μπορεῖ νὰ σκεφθῆ κανεὶς, ὅτι θὰ ζῆση σὰν ἀνθρώπος τέλειος; «ψηλῶνι ὁ νοῦς του» νὰ τὸ σκεφθῆ.

Ἐτσι στοὺς «Ἐλαφροήσκιοτους» μέσ' ἀπὸ ταραγμένες σελίδες ἐσωτερικοῦ μονολόγου, ἀπ' ὅπου περνᾷ ἡ δηλητηριώδης πνοὴ τοῦ Σατανᾶ, ὁ Παπαδιαμάντης μελετᾷ τὸ πρόβλημα τοῦ κακοῦ ὡς πρόβλημα μεταφυσικὸ, ὡς μιὰ ἔννοια ἐνυπάρχουσα στὴν ἔννοια ἀνθρώπου. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι κακός, εἶναι ἀτελής, διότι εἶναι ἀνθρώπος. Ἐδῶ βρισκόμαστε στὸ προστάδιο μιᾶς ἄλλης μελέτης, τὴν ὅποια θὰ κάνει ἀργότερα στὴ «Φόνισσα», ὅπου στοχάζεται νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀνθρώπου νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν ὑπαρξῆ, πού εἶναι κάτι ἀφραυτοῦ κακοῦ. Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι κατὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἐδῶ μᾶς δίδεται ἡ συγκέντρωση τοῦ ἀνθρώπου στὴς ἀναμνήσεις πού γεμίζουν τὴ συνείδησή του, τὸ πεζογράφημα αὐτὸ ἀποτελεῖ προσχέδιο τῆς Φόνισσας.

Ὁ Παπαδιαμάντης λοιπὸν εἶναι φανερό, ὅτι ὄχι σπάνια μελετᾷ τὰ θέματά του. Ὅταν στοὺς «Ἐλαφροήσκιοτους» καὶ τὴ «Φόνισσα» μᾶς βάζει μπροστὰ στὸ ὄντο- λογικὸ πρόβλημα, ὅταν μὲ τὸν «Καλόγερο» μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ χοϊκὸ καὶ τὸ Ἀγνὸ, ὅταν στὸν «Πολιτισμὸ εἰς τὸ χωρίον» σκέπτεται τὰ κακὰ τοῦ «πολιτισμοῦ», ὁ ὁποῖος ἐξαχρειώνει τὸν ἀνθρώπου, ὅταν στοὺς «Χαλασχωρήδες» προσπαθεῖ νὰ βρῆ τὸ ἀμάρτημα μέσ' ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ζωὴ, ὁ Παπαδιαμάντης δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνας χαριτωμένος ἀνεκδοτογράφος, ἕνας «παραμυθᾶς», ὅπως τὸν ὠνόμασε κάποιος professor *ordinarius* *rublicus*, ἀλλὰ εἶναι ἕνας διανοούμενος πού προσπαθεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ ὡς τὸ σημεῖο, πού ὀνομάζουμε οὐσιαστικότητα, ἀντίθετα πρὸς τὴ φαινομενικότητα. Αὐτὸ δὲ σημαίνει βέβαια, ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης θὰ ἦταν ἕνα φιλοσοφικὸ μορφωμένο μυαλό, ἀλλὰ ἀρκεῖ, ὅτι ἂν δὲ δημιουργῆ γιὰ νὰ ὑπομνηματίσῃ τίς ἰδέες του, σκέπτεται μετὰ μέσο τὰ πράγματα (ἂν καὶ κάποτε οἱ σκέψεις του ἐξευρίσκουν ἀπὸ τὸ ἐπιτρεπόμενον περιθώριον) καὶ ὄχι σπάνια ἀναζητεῖ τέρματα, πού κείνται μακριὰ ἀπὸ τὴν πρώτη ἐντύπωσιν τῶν πράξεων, τῶν σκέψεων καὶ τῶν αἰσθημάτων καὶ προχωρεῖ ψάχνοντας γιὰ κάποιο νόημα ζωῆς. Ἐνα μόνον εἶναι ἀναντίρητο, ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης δὲν εἶναι σὲ ὅλα τὰ πλάτη ἐλεύθερος στὴς ἀναζητήσεις του αὐτές, ὥστε νὰ φτάσῃ ἐκεῖ, πού αὐτές κάθε φορά θὰ τὸν ὀδηγήσουν, ἀλλὰ δεσμεύεται ἀπὸ προσχηματι-

σμένες αντιλήψεις, οι οποίες κάποτε, όπως στους «Χαλασοχώρηδες» και στο «Πολιτισμός εις τὸ χωρίον», μεταβάλλουν τὴν ἔρευνα ἀνάμεσα σὰ πράγματα σὲ μιὰ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῶν προσχηματισμένων αὐτῶν ἀντιλήψεων· στίς περιπτώσεις αὐτές συμβαίνει κάτι σπάνιο στὸν Παπαδιαμάντη, νὰ φαίνεται, ὅτι ἐποίησε ἀποκλειστικά γιὰ νὰ μᾶς κἀνὴ κοινωνοῦς τῶν ἰδεῶν του.

Ὅτι ἀκόμη εἶναι ἀξιοπρόσεκτο στὸ πεζογράφημα αὐτὸ εἶναι ἡ περιγραφή τοῦ ὑπογείου ἀνθρώπου, τοῦ ἀνθρώπου τῶν ἰσχυρῶν συναισθημάτων καὶ παθῶν, τὸν ὁποῖο βρίσκουμε ψάχνοντας στὴ συνείδηση τοῦ Ἑλλήνα χωρικοῦ. Οἱ ὀλίγες σχετικές σελίδες ἔχουν μιὰ ἀσυνήθιστη γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη δύναμη καὶ τραχύτητα. Ἐπίσης ἄς σημειωθῆ, ὅτι φορέας αὐτῆς τῆς τραχιᾶς ἐσωτερικῆς ζωῆς τῶν χωρικῶν,—καὶ ἄλλοιῶς, ὄλων τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀνήκουν στὴν ἴδια γενιά—εἶναι ἡ γριά Συνοδιά, ἡ μορφὴ τῆς ὁποίας παρουσιάζει κοντὰ στὴ μελιχλιότητα, ἀπὸ μέσα, κάτι τὸ ἀδυσώπητο, τὸ καταστροφικὸ, τὸ χαϊρέκακο, τὸ ἐωσφορικὸ. Αὐτὴ ἡ ὑποτύπωση τῆς ἐωσφορικότητας, τὴν ὁποίαν καὶ σὲ ἄλλα πεζογραφήματα τοῦ Παπαδιαμάντη (ὅπως στὴ «Χτυπημένη» π.χ.) τὴ βρίσκουμε φερμένη στὴν ἐπιφάνεια, γίνεται, ἀργότερα, στὴ «Φόνισσα», τὸ κύριο ψυχικὸ στοιχεῖο τῆς Φραγκογιαννοῦς, ἡ ὁποία πᾶει νὰ σώσει τὸν κόσμον μελετώντας, μὲ τὰ δάχτυλα στὸ λαϊκὸ τῶν μικρῶν, τὴν καταστροφή του.

Εἶναι ἀνάγκη κοντὰ στὰ ἄλλα νὰ ἐξάρουμε τὴ θρησκευτικὴ γοητεία, ἀπὸ τὴν ὁποία κάνει τὸν Ἀγάλλο ὁ Παπαδιαμάντης νὰ κατέχεται καθὼς ἀντίκρουζεν ὁ Ἀγάλλος τοὺς καλόγερους ψάλλοντας μέσα στὸ σιωπηλὸ ἐξωκλήσι, ὅπου τὸ ἀπίθανο φῶς τῶν κεριῶν φώτιζε μὲ χρυσῆς ἀνταύγειες τὴ μαύρη σκιά τῶν καλογέρων, ποὺ οἱ ψαλμωδίες τους λές καὶ σάν ἤχοι ὁρατοὶ μετεωρίζονταν ξεπηδώντας ἀπὸ κάποια ὕψη ἢ ἀπὸ κάποια βᾶθη—τὸ ἴδιο κάνει, καὶ ἔκαναν τὸν ἄνθρωπο νὰ ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ φτάνη ὡς τὴν

ἀφορμὴ τῆς ἐξωκοσμικῆς αὐτῆς ὥρας, ὡς τὸ Θεό. Ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι ὀλόκληρος μέσα σ' αὐτὴ τὴ θρησκευτικὴ γοητεία καὶ ἔκσταση, ποὺ ὁδηγεῖ κατευθεῖαν στὸ Θεό.

Τὸ πεζογράφημα τοῦτο τοῦ Παπαδιαμάντη δὲν εἶναι ἕνα «κλασσικὸ» διήγημα. Δὲν ἔχει ἀπόλυτη αἰτιατικὴ συνάρτηση. Εἶν' ἕνα χρονικὸ, μιὰ διατομὴ ζωῆς, ὅπου, καθὼς τὰ γεγονότα ποὺ περιέχει ἀρχίζουν καὶ τελειῶνουν ὅπως ἡ ζωὴ τὸ θέλει, ὁ συγγραφέας βρίσκει τὴν εὐκαιρία, στέκεται καὶ μελετᾷ ὡς ἕνα σημεῖο τῆ ζωῆ. Κανένας ὡστόσο δὲ μπορεῖ νὰ πῆ, ὅτι ἡ φυσικὴ αὐτὴ ροὴ τῶν πραγμάτων μπροστὰ μας δὲ διαλέχθηκε ἐπιτήδες ἀπὸ τὸ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος μᾶς παρουσιάζει ἔτσι ἕνα κόσμον ἐσωτερικὰ συγγενῆ. Στὴ λογοτεχνία, αὐτὴ ἡ τέτοια συνάντηση τοῦ τυχαίου μὲ τὸ σκόπιμο εἶναι δυνατὴ.

Ὁ Παπαδιαμάντης στὸ χρονικὸ τοῦτο δὲ ζητᾷ νὰ δημιουργήσῃ μιὰ ποιητικὴ πραγματικότητα, νὰ ἐκφράσῃ λυρικά τὸν ἑαυτοῦ του, ἀλλ' ἀνασταίνει μπροστὰ μας μιὰ μορφὴ ζωῆς, στὴν ὁποία μετέχει μοιραῖα καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Μᾶς δίνει ἐπίσης ἕναν ρεαλισμὸ πλατύτερον ἀπὸ τὸν ἀναμενόμενο κατὰ τὰ μουσικὰ στοιχεῖα, ποὺ μᾶς ἔγιναν γνωστὰ παραπάνω ὡς «ἐλαφρὸς ἥσκιος» καὶ ὡς μουσικὸς φόβος, ρεαλισμὸ ποὺ προχωρεῖ εἰς βάθος, σὲ βυθομετρήσεις συνειδησῶν, ὅπως στὴν περίπτωσιν τῆς Συνοδίας καὶ τῆς Ἀφέντρας.

Γενικά, ἂν ὡς πνευματικὴ θέση, στὸ πεζογράφημα αὐτὸ τίποτε δὲν ἐξαντλεῖται, ὡστόσο ὁ κόσμος, ποὺ μᾶς προσφέρεται, πηγάζει ἀπὸ τὴν καθυπόταξιν τῆς ροῆς τῆς ζωῆς στὸ διασκεπτικὸ πνεῦμα, ποὺ διαλέγει τὸ οὐσιαστικὸ, βυθομετρεῖ, ἀνησυχεῖ κοιτάζοντας στὸν ὀρίζοντα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, καὶ κρίνει ἔπειτα ἥρεμα χωρὶς κριτικὴ· στὸ πνεῦμα, ποὺ φτάνει νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ νὰ ὑψώσουμε τὴ διήγησιν σ' ἕνα ἀβέηλο βέβαιον, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τοῦτο λιγώτερο κριτικὸ ξεκαθάρισμα κάποιου αἰνίγματος τῆς ζωῆς.

Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

Α. ΤΣΕΧΟΦ

ΑΚΡΑΤΗΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ἡ Νατάλια Μιχάηλοβνα, νεαρὴ κυρία, γύρισε τὸ πρωτὶ ἀπὸ τῆς Γιάλτα καὶ τρώγοντας, ἀδιάκοπα μιλοῦσε καὶ διηγόταν στὸν ἄντρα τῆς τὴν ὁμορφιά τῆς Κριμαίας.

Ὁ ἄντρας τῆς χαρούμενος κοίταζε μὲ ἀγάπην τὸ ἐνθουσιασμένον πρόσωπὸ τῆς, τὴν ἄκουε καὶ ποῦ καὶ ποῦ ἔκανε καμιά ἐρώτησιν.

«Λένε ὅμως, ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι πολύ

ἀκριβὴ ἐκεῖ;» ρώτησε αὐτὸς ἀνάμεσα σὲ ἄλλα.

«Πῶς νὰ σοῦ πῶ; Μὴν τὰ παίρνεις ὅλα τοὺς μετρητοὺς κατὰ τὴν γνώμη μου τὴν ἀκριβία τῆς μεγαλοποιῶν, πατερνακῆ. Ἐγὼ π. χ. ὅπως καὶ ἡ Γιούλια Πετρόβνα εἶχαμε πολὺ ὠραῖο δωμάτιο στὸ ξενοδοχεῖο μὲ εἴκοσι πέντε ρούβλια τὴν ἡμέρα. Ὅλα, ἀγαπητέ μου, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ νὰ ξέρει κανεὶς νὰ ζῆ. Βέβαια, ἂν θὰ σοῦ ἔρθῃ ἡ ἐπιθυμία νὰ πᾶς στὰ βουνά, στὸν ἄη-Πετρή, νὰ ποῦμε, θὰ νοικιάσῃς ἄλλο, ὁδηγὸ, αἰ' τότε θὰ πληρώσῃς ἀκριβά. Πολὺ ἀκριβά! Ἄχ, Βασιλάκη, τί βουνὰ ἔχει ἐκεῖ! Φαντάσου ψηλὰ ψηλὰ βουνά, χίλιες φορές ψηλότερα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Στὴν κορυφὴ ὀμίχλη, ὀμίχλη, ὀμίχλη. Κάτω βράχοι, βράχοι, βράχοι. Ἄχ δὲν μπορῶ νὰ τὰ θυμηθῶ.»

«Ἄ προπος, ὅταν ἀπουσίαζες, σὲ κάποιον περιοδικὸ διάβασα γιὰ τοὺς ὀδηγοὺς τῆς Κριμαίας τοὺς Τατάρους. Τέτοιες βρωμιές! Δὲ μοῦ λές, εἶναι τίποτε ἀλλοιωτικοὶ ἄνθρωποι αὐτοὶ;»

Ἡ Νατάλια Μιχάηλοβνα ἔκανε ἕνα μορφασμὸ καὶ κούνησε τὸ κεφάλι τῆς.

«Συνηθισμένοι Τάταροι, τίποτε τὸ ἰδιαίτερο. Ἄν κ' ἐγὼ τοὺς εἶδα ἀπὸ μακριά, γιὰ μιὰ στιγμὴ. Μᾶς τοὺς ἔδειξαν, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τοὺς ἐπρόσεξα, εἶχα πάντα κάποια προκατάληψη γιὰ τοὺς διάφορους αὐτοὺς τσερκέζους, τοὺς μαύρους Τατάρους.»

«Λένε πὼς εἶναι φοβεροὶ δὸν-Ζουάνοι;»

«Ἴσως! Ὑπάρχουν ἀνήθικες οἱ ὁποῖες...»

Ἡ Νατάλια Μιχάηλοβνα ἄξαφνα σηκώθηκε, σάν νὰ θυμῆθηκε κάτι φοβερό, μισὸ λεπτὸ ἔκοιταξε τὸν ἄντρα τῆς μὲ τρομαγμένα μάτια, καὶ εἶπε τραβώντας κάθε λέξη:

«Βασιλάκη, θὰ σοῦ πῶ, τί ἀνήθικες-κες ὑπάρχουν! Ἄχ, τί ἀνήθικες. Καὶ ὄχι ἀπλῆς ἢ μεσοίας τάξεως, ἀλλ' ἀριστοκρατίσες, αὐτὲς ποὺ μᾶς κάνουν τὸν καμπόσο. Εἶναι φοβερό, δὲν ἐπίστευα τὰ μάτια μου! Θὰ πεθάνω καὶ

δὲ θὰ τὸ ξεχάσω. Πές μου, μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχασθῇ σὲ βαθμὸ πού... ἄχ, Βασιλάκη, δὲ θέλω νὰ τὰ πῶ. Πᾶρε γιὰ παράδειγμα τὴ φιλενάδα μου, τὴ Γιούλια Πετρόβνα. Τέτοιος θαυμάσιος σύζυγος, δυὸ παιδιά, ἀνήκει σ' ἕναν τίμιον κύκλον, καμώνεται πάντα τὴν Ἁγία, καὶ μπορεῖς νὰ φαντασθῆς; Ἀλλὰ, πατερνάκη, αὐτὸ ἐντροπῆς, σὲ παρακαλῶ. Μοῦ δίνεις τὸ λόγο σου πὼς δὲ θὰ τὸ πῆς σὲ κανένα;»

«Καὶ βέβαια, τί θὰ πῆ;»

«Τὸ λόγο σου; Πρόσεξε! Σὲ πιστεύω.»

Ἡ κυρία ἄφησε τὸ περούνη, ἔδωσε στὸ πρόσωπὸ τῆς μυστηριώδη ἔκφραση καὶ εἶπε ψιθυριστά.

«Φαντάσου ἕνα τέτοιο πρᾶμα... Ἐπῆγε αὐτὴ ἡ Γιούλια Πετρόβνα στὰ βουνά... Ἦταν θαυμάσιος καιρὸς. Ἐμπρὸς ἐπήγαινε αὐτὴ μὲ τὸν ὀδηγὸ τῆς, λίγο πίσω ἐγὼ. Δὲν προφθάσαμε νὰ προχωρήσουμε 3-4 βέρσια, ἄξαφνα, καταλαβαίνας Βασιλάκη, ἡ Γιούλια ἐφώνησε καὶ ἄρπαξε τὸ στήθος τῆς. Ὁ Ἄταρὸς τῆς τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὴ μέση τῆς γιὰ νὰ μὴ πέσῃ ἀπὸ τ' ἄλλο. Ἐγὼ μὲ τὸν ὀδηγὸ μου τὴν ἐπλησίασαμε: «Τί ἔχεις, τί ἔπαθες;»

«Ὁχ, φωνάζει, πεθαίνω! Δὲν εἶμαι καλά. Δὲν μπορῶ νὰ ἐξακολουθήσω τὸ ταξίδι.» Βᾶλε μὲ τὸ νοῦ σου πὼς ἐτρόμαξα. «Ἄς ἐπιστρέψουμε λοιπόν, τῆς λέγω.— «Ὁχι, ἀπαντᾷ, δὲν μπορῶ οὔτε πίσω νὰ πάω, Natalie. Ἄν κάνω ἄκόμα ἕνα βῆμα θὰ πεθάνω. Ἐχω δυνατοὺς πόνους. Καὶ παρακαλεῖ, ἰκετεύει ἐμένα καὶ τὸν Σουλεϊμάν τὸν δικὸ μου, νὰ ἐπιστρέψουμε νὰ τῆς φέrouμε κάποιο γιατρικὸ, ποῦ τὴν ὠφέλει. «Γιὰ στάσου... Δὲ σὲ καταλαβαίνω... Εἶπε ὁ σύζυγος ξύνοντας τὸ κεφάλι του. Πρωτύτερα μοῦ εἶπες, ὅτι εἶδες αὐτοὺς τοὺς Τατάρους ἀπὸ μακριά, καὶ τώρα μοῦ διηγείσαι γιὰ κάποιον Σουλεϊμάν.»

«Ἐσὺ ὄλο αἰτίες ζητᾷς νὰ γκρινιάζης,» εἶπε ἡ κυρία χωρὶς νὰ τὰ χάσῃ. «Σιχαίνομαι τίς ὑποψίες! Τίς

αηδιάζω! Δέν εἶναι ἔξυπνο αὐτό πού κάνεις, διόλου ἔξυπνο!»

« Ἐγὼ δὲ γκρινιαζώ, ἀλλά... γιατί δὲ λές τὴν ἀλήθεια. Ἐπῆγες καβάλλα σὲ ἄλογο μὲ Τατάρους, καλὰ, ὁ θεὸς μαζὶ σου, ἀλλὰ γιατί τὸ κρύβεις;»

«Εἶσαι περίεργος», εἶπε ἡ κυρία, «ζηλεύεις τὸν Σουλεϊμάν! Θὰ ἤθελα νὰ ξέρω, πῶς θὰ πῆγαινες ἐσὺ στὰ βουνά, χωρὶς ὁδηγὸ! Ἄφου δὲν ξέρεις τὴν ἐκεῖ ζωὴ, καλύτερα θὰ κάνης νὰ σωπαίνης. Σώπα σὲ παρακαλῶ, σώπα! Χωρὶς ὁδηγὸ ἐκεῖ δὲν μπορεῖ νὰ κάνη κανεὶς οὔτε βῆμα.»

« Μμμ, καὶ βεβαίαι!»

« Ἐε παρακαλῶ παῦσε αὐτὸ τὸ ἀνόητο χαμόγελο! Ἐγὼ δὲ μοιάζω μὲ τὴ Γιούλια... ἂν καὶ δὲν κάνω τὴν ἀγία, δὲν θὰ ξεχασθῶ ὅμως σὲ βαθμὸ πού... οὐδέποτε ἐγὼ ἐπέτρεπα στὸν Σουλεϊμάν μου, νὰ ὑπερβραίνη τὰ ὄρια... ὦ ὄχι! Ὁ Μαμετούλ π. χ. καθόταν μὲ τὴ Γιούλια ὅλον τὸν καιρὸ, ἐγὼ ὅμως μόλις τὸ ρολόγι χτυποῦσε ἔντεκα, ἀμέσως τοῦ ἔλεγα: «Σουλεϊμάν, μάρς! Φύγε!» καὶ τὸ ἀνόητο ταταράκι ἔφευγε. Τὸν εἶχα αὐστηρά, πατερὰκη. Ἄν κάποτε γκρινιαζε γιὰ τὰ λεπτά ἢ γιὰ τίποτε ἄλλο, φώναζα πῶς; τί; τί; Τὸν ἐτρόμαζα χὰ, χὰ, χὰ! Τὰ μάτια του, Βασιλάκη, μαῦρα μαῦρα σὰν κάρβουνο, τὸ τατάρικο μουτρακὶ του ἀνόητο καὶ γελοῖο... ἔτσι τὸν εἶχα.»

«Φαντάζομαι» εἶπε ὁ σύζυγος, φτιάχνοντας σφαιρίδια μὲ ψύχουλα.

«Εἶσαι ἀνόητος, Βασιλάκη! Ξέρω τίς ὀρέξεις σου! Πολὺ καλὰ ξέρω τί σκέπτεσαι... Σὲ βεβαιώνω ὅμως, ὅτι οὔτε στὸν περίπατο δὲν τοῦ ἐπέτρεπα νὰ ξεχασθῇ. Ὅταν καβάλλα πηγαίναμε στὸ βουνό, ἢ στὸν καταρράκτη Οὐτζάν Σου, τοῦ ἔλεγα πάντα: «Σουλεϊμάν, νὰ ἔρχεσαι ἀπὸ πίσω, ἀκούς;» καὶ ὁ καημένος ἐρχόταν πάντα ἀπὸ πίσω. Ἄκουα καὶ τὴν ὥρα... δηλαδὴ στίς πιὸ συγκινητικές στιγ-

μές, τοῦ ἔλεγα: «Καὶ μολαταῦτα δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾷς, ὅτι ἐσὺ εἶσαι ἕνας τάταρος, ἐγὼ δὲ γυναίκα διευθυντοῦ! Μάλιστα!..»

Ἡ κυρία ἔσκασε στὰ γέλοια, ἔπειτα κοίταξε πίσω της καὶ μὲ τρομαγμένο πρόσωπο ψιθύρισε.

«Ἄλλὰ ἡ Γιούλια! Ἄχ αὐτὴ ἡ Γιούλια! καταλαβαίνω, Βασιλάκη, γιατί νὰ μὴν παίξη κανεὶς, γιατί νὰ μὴν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὴν ἀνόητη κοσμικὴ ζωὴ; Ὅλα αὐτὰ ἐπιτρέπονται, παίζε σὲ παρακαλῶ, κανεὶς δὲν θὰ σὲ κατηγορήσῃ, ἀλλὰ νὰ τὰ παίρνει κανεὶς σοβαρὰ, νὰ ζηλεύη, ὄχι, μάτια μου, αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνω! Φαντάσου αὐτὴ ζήλευε, δὲν εἶναι ἀνόητο αὐτό; Μιὰ φορὰ τῆς ἦλθε ὁ Μομετούλ της, αὐτὴ ἔλειπε ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο... ἐγὼ τὸν ἐφώνασα στὸ δωμάτιό μου... ἐπιτάσασαμε κουβέντα, τὸ ἕνα, τὸ ἄλλο... Ξέρεις, οἱ Τάταροι εἶναι νόστιμοι! Πέρασε ἡ βραδυὰ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε. Ἄξαφνα μπαίνει ἡ Γιούλια στὸ δωμάτιο, ἐπιτίθεται ἐναντίον μου, ἐναντίον τοῦ Μαμετούλ, μᾶς κάνει σκηνή... φου! Αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνω, Βασιλάκη.

Ὁ Βασιλάκης ἔβγαλε κάποιον ἤχο, κατέβασε τὰ φρύδια καὶ βάδισε μὲς στὸ δωμάτιο.

«Καλοπεράσατε, βλέπω» εἶπε μὲ κάποιον χαμόγελο ἀηδίας.

«Πόσο ἀνόητος εἶσαι», θύμωσε ἡ Νατάλια Πετρόβνα.

«Ξέρω τὸ σκέπτεσαι. Ἐσὺ πάντα βρωμιές σκέπτεσαι!»

Δὲ θὰ σοῦ διηγηθῶ λοιπὸν ποτὲ πιά τίποτε. Ποτέ!

Καὶ ἡ κυρία σιώπησε θυμωμένη.

Μεταφρ. ΑΛ. ΜΟΥΡΑΤΗ

Τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα σατυρικά διηγήματα τοῦ Α. Τσέχωφ πού ἔγραψε ὁ συγγραφεὺς μὲ τὴν ὑπογραφή Α. Τσεχοντέ, ὅταν δὲν εἶχε ἀποκτήσει ἀκόμη φήμη.

Ο ΜΗΝΑΣ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΥ: «Ἐαρινὴ Συμφωνία» — ποίημα.

Τὸ νέο ποιητικὸ βιβλίον τοῦ κ. Ρίτσου, τυπωμένο σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὸ «Τραγοῦδι τῆς ἀδελφῆς μου», ἐνῶ φαίνεται πῶς ἀποτελεῖ συνέχεια ἐκείνου, ὡς πρὸς τὴν ἰδιάζουσα τεχνοτροπία πού τὸ χαρακτηρίζει, διαφέρει ἐντούτοις καὶ στὴν οὐσία τοῦ ποιητικοῦ ἀντικειμένου καὶ στὸ ποῖόν τῆς ποιητικῆς συγκινήσεως. Ἡ «Ἐαρινὴ Συμφωνία» εἶναι ἕνα μεγάλο τραγοῦδι, χωρὶς πυκνότητα, σκόπιμα ἀπλωμένο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο λείπει ἐντελῶς ἡ σύνθεση, πού ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερο στοιχεῖο ἐνὸς ἀληθινοῦ ἔργου τέχνης. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ εἶναι μὴ τρυφερὴ εὐαισθησία καὶ μὴ φαντασία προσηθιμένη συχνότατα στὴν ἐκζήτηση ἐκπληκτικῶν καὶ ἀπίθανων εἰκόνων, πού ἐκφράζονται πολλές φορές μὲ ἐπικίνδυνες φραστικὲς ἀκροβασίες. Ὁ κ. Ρίτσος θυσιάζει τὴ βαθύτερη ποιητικὴ οὐσία, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀπλῶς μὴ ἐκπληκτικὴ ἐντύπωση. Χρησιμοποιεῖ τὰ ἀναμφισβήτητα ποιητικὰ του χαρίσματα, πού προδίδουν τὴ δυνατότητα ἀνώτερων ποιητικῶν πραγματοποιήσεων, μόνο καὶ μόνο γιὰ μὴ πρόσκαιρη καὶ ἐντυπωσιακὴ ἐπιτυχία. «Τὸ τραγοῦδι τῆς ἀδελφῆς μου» εὗρισκε τὴ δικαίωσή του ὅτι ἕνα ἀλγεῖνὸ γεγονός τῆς ζωῆς τοῦ ποιητοῦ, πού τοῦ μετέδιδε παλμὸ ζωῆς καὶ ἀνθρώπινης συγκινήσεως. Ἀντίθετα ἡ «Ἐαρινὴ Συμφωνία» ἀποτελεῖ μὴν ἄτονη ἔκφραση ἐνὸς εὐδαιμονισμοῦ καὶ μίας πανθηστικῆς σχεδὸν ἀγάπης, δίχως νευρῶδη παλμὸ καὶ δίχως κανένα συγκρατημὸ. Ὁ πληθωρικὸς βερμπάλισμός τοῦ ποιήματος, πού κατ' ἀνάγκην ὁδηγεῖ στὴν, ἔστω καὶ παραλλαγμένη, ἐπανάληψη τῶν ἴδιων εἰκόνων καὶ τῶν ἴδιων φράσεων, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ ἔλλειψη συνθέσεως, κουράζει τὸν ἀναγνώστη καὶ τοῦ δίνει τὴ δυνατότητα νὰ σταματήσῃ τὸ διήγημα σὲ ὅποια-δήποτε σελίδα τοῦ βιβλίου, μὲ τὴν ἀπόλυτη βεβαιότητα ὅτι τὸ τέλος τοῦ ποιήματος μπορεῖ νὰ μετατεθῇ σὲ ὅποιοδήποτε σημεῖο τοῦ ποιήματος, ἀναλόγως τῆς διαθέσεως τῆς στιγμῆς καὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ ἀνα-

γνώστου.

Τονισθήκανε ἰδιαίτερος τὰ βασικὰ μειονεκτήματα τοῦ ποιήματος, γιατί ἀπὸ ἕνα ποιητὴ τῆς δυναμικότητος τοῦ κ. Ρίτσου δὲν μπορεῖ κανεὶς παρὰ νὰ ἔχη πολλές, πάρα πολλές ἀξιώσεις. Παρ' ὅλα τούτα ὅμως, δὲν παύει τὸ τραγοῦδι τοῦ κ. Ρίτσου ν' ἀποτελῇ μὴν ἀξιόλογη συμβολὴ στὴ δημιουργία ἐνὸς νέου λυρισμοῦ, πού πάει ν' ἀντλήσῃ τὸ περιεχόμενόν του κατ' εὐθείαν ἀπὸ τίς πηγές τῆς ἀγνῆς ποιήσεως. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ ποίηση τοῦ κ. Ρίτσου ἀποτελεῖ μὴν «ἔξοχη» πρώτη ὕλη, πού ἡ λεπτὴ καὶ εὐαίσθητη φύση τοῦ ποιητῆ, πειθαρχημένη ἀπὸ μὴ πληρέστερη αἰσθητικὴ κατάρτιση, προσφέρει ὅλες τίς δυνατότητες γιὰ τὴν μετάπλάσή της σ' ἕνα ἀληθινὸ συνθετικὸ ποίημα.

Μ. Η.

V. BASCH. «Carlyle». Ν.Ρ.Ε. 1938. Σχ. 8 σελ. 281 φρ. 27.

Ἄπ' τὰ ποιὸ ἐνδιαφέροντα βιβλία πού ἔβγαλε φέτος ἡ Νέα Γαλλικὴ Ἐπιθεώρηση εἶναι ὁ Κάρλαϊλ τοῦ κ. Β. Μπᾶς καθηγητοῦ τῆς Σορβῶνης.

Ὁ λογοσημειωμένος συγγραφεὺς τῶν «Ἠρώων καὶ τῆς ἠρωολατρίας», ὁ πικρὸς οὐμοριστὴς τοῦ «Ζάρτερ Ρεζάρτους» πού σκόρπισε τόση φλόγα καὶ λυρισμὸ στὰ ἔργα του, σὰν νὰ μᾶς φαίνεται μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας γιὰ νὰ κινή τὸ ἐνδιαφέρον μας.

Καὶ νὰ πού, διαβάζοντας τὴν ἄμορφη μελέτη τοῦ κ. Μ., τὸν βλέπομε νὰ μᾶς πλησιάζῃ μ' ἕνα σωρὸ ζωντανὰ καὶ ἐπικαιρα πλοβήματα, οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ, ἀπ' αὐτὰ πού δημιούργησε ἡ μεταπολεμικὴ κρίση τὰ τελευταῖα μάλιστα χρόνια.

Ὁ ἐκμηχανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀνεργία, ἡ βελτίωση τῆς ζωῆς τῶν ἐργατικῶν τάξεων εἶναι τὰ θέματα πού ἀπασχόλησαν περισσότερο τὸν Καρλαίλ στὰ δύο του δοκίμια «Σημεῖα τῶν Καιρῶν», «Παλῆ καὶ τωρινά», γραμμένα ἐδῶ καὶ ἑκατὸ χρόνια στὰ 1829. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἔργο του, ὅσο καὶ νὰ εἶναι ἀπαρχαιωμένο καὶ βαρετὸ σὲ πολλὰ σημεῖα, παρουσιάζει καὶ κάποια ἐπικαιρότητα πού ὁ ἀναγνώστης διαπιστῶ-

νει με αρκετή μελαγχολία.

* * *
«Η ζωή του Κ. υπήρξε τυραννισμένη. Στο πατρικό του σπίτι τράβηξε φτώχεια και πείνα, πίστευε όμως χάρις στην ανάγνωση της Βίβλου και στών γονέων του την πίστη στα αγαθά της μελλούμενης ζωής. «Ως τόσο κατώρθωσε και γεύθηκε τα καλά της παιδείας, σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Έδιμβούργου και παντρεύτηκε στα 1826 μια γυναίκα με μεγάλη ψυχή. Την ανεκτίμητη αυτή συντρόφισσα της ζωής του ο βαθυστόχαστος Καρλάιλ δεν κατάλαβε ποτέ. Σ' αυτούς ταιριάζει το ποιητή ο στίχος.
Με ποιά λαχτάρα ο ένας τόν άλλον ξε-
[κραζε.

Και πέρασαν—χωρίς να γνωριστούνε, μόνο που το δράμα εξελίχθηκε ακόμη πειό τραγικά. «Αμα πέθανε η Ίωάννα, ο Κ. ανακάλυψε το κακό που της είχε κάνει διαβάζοντας το ήμερολόγιό της.
Ο Κ. πέθανε στα 85 του χρόνια απομονωμένος, απρόσιτος, αφού δοκίμασε κοντά στις πίκρες και στις απογοητεύσεις στιγμές μεγάλης δόξας και θαυμασμού.

* * *
Χρησιμοποιώντας την ποιητική έκφραση του Ράσκιν, ο κ. Β. Μ. διερωτάται στο δεύτερο μέρος της μελέτης του ποιού «λίχνοι» φώτισαν τη ζωή και το έργο του Κ. Πέντε λοιπόν είναι οι κυριώτεροι. Και απ' όλους πρώτος το θρησκευτικό συναίσθημα. «Ίσως ο Κ. να μην πίστεψε ως το τέλος στα δόγματα του προτεσταντισμού με την αγνότητα που είχε στα νεανικά του χρόνια, πάντως πίστεψε στο Θείο με πεποίθηση ακλόνητη και έμεινε πουριτανός ανέπδοτος μέχρι θανάτου. Και κοντά σ' αυτό πίστεψε στη δύναμη του λόγου, στα φώτα της Έπιστήμης, στο κράτος του Νόμου που διέπει τα πάντα. «Άλλη πηγή γόνιμη για τη λυρική και μυστικόπαθη ιδιοσυγκρασία του Κ. υπήρξε η γερμανική λογοτεχνία και η φιλοσοφία. «Ο Κάντ, ο Φίχτε, ο Σέλιγκ, ο Γκαίτε και ο Σίλλερ τόν πλούτισαν και ψυχικά και πνευματικά. «Ο Κ. αισθάνθηκε πως μ' αυτούς ή φιλοσοφία και η ποίηση γινότανε «άρτος ζωής αιώνιζούσης». «Η μελέτη της γαλλ. επανάστασης τόν οδηγεί έπειτα σε άλλα προβλήματα και το τελευταίο λιχνάρι ανάφτηκε, άμα άντελήφθηκε απ' τη ζωή τών παιδιών στα μεταλλεία του Μάντσεστερ ποιοί είναι οι κίνδυνοι της βιομηχανίας.

Το έργο του Κ. γεννήθηκε καθως βλέπομε απ' τη ζωή και τη μελέτη. Γι' αυτό και παρουσιάζει ώριμες αντίνομίες που πηγάζουν απ' τα σπλάχνα της ανθρώπινης ζωής και είναι γραμμένο με λυρικές έξαρ-

σεις ποιητή και συχνά με όργη προφήτη.

Λίγοι μπορούσαν να μάς τó αναλύσουνε τόσο γερά και νό τó ξαναπλάσουνε τόσο συνθετικά και πλούσια όσο ο κ. Β. Μ. Σ' αυτή τη γοργοκίνητη και πυκνή μελέτη ξαναβρίσκομε μετά πενήντα χρόνια πανεπιστημιακής και πολύμορφης δράσης, τη στιβαρότητα που χαρακτηρίζει την «Αισθητική του Κόντ». Παρίσι, Μάιος 1938. Π. ΛΑΣΚΑΡΗ

JULES SUPERVIELLE. «Ποιήματα» εισαγωγή και απόδοση 'Αντρέα Καραντώνη. Αθήνα 1938.

«Υστερα από την επιτυχημένη προσπάθεια του έκλεκτου ποιητή κ. Έλύτη να μάς παρουσιάσει έναν από τούς διασημότερους εκπρόσωπους του υπερρεαλισμού και τούς μεγαλύτερους σύγχρονους λυρικούς της Γαλλίας, τόν Paul Eluard, ο κ. Καραντώνης μάς δίνει μια έκλογή από τά ποιήματα του Jules Supervielle έχοντας ταυτόχρονα την ευγενική πρόθεση να μάς μυήσει στον μυστηριώδη έξωτισμό του Supervielle, να μάς αποκαλύψει τó φιλοσοφικό νόημα της ποιήσης του και να μάς θέλξει με τούς εξαισιους δραματισμούς του. «Έτσι στην κριτική του εισαγωγή σπεύδει να μάς αναφέρει επιγραμματικά «ότι ο Supervielle δεν εκφράζει την απαισιοδοξία μιας κουρασμένης και υπερπολιτισμένης ψυχής, μά την «αποθάρρυνση της ύλης μπροστά στο θάνατο», ότι είναι ένας ποιητής «που για λίγες στιγμές εκμηδενίζει τις κατάμαυρες ρωμαντικές αποστάσεις ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο» και ότι «ο τόνος της ποιήσης του πέρνε μιά απόχρωση καθολικότητας».

Δέ θεωρώ σκόπιμο να επιμείνω στην αλήθεια τών διαπιστώσεων αυτών του κ. Καραντώνη αφού είναι τόσο εύκολο να τις εξακριβώσει κανείς διαβάζοντας τόν ίδιο τόν ποιητή. Θά επιθυμούσα μονάχα να προσθέσω πως ο Supervielle άν και ποιητής ουσιαστικά δραματικός δεν τού λείπουν οι λυρικές στιγμές. Μερικές υποβλητικές εικόνες του τόσο πλούσιες σε χρωματισμούς δημιουργούν έναν έντονο λυρισμό, και μάς οδηγούν σε μια μεταρσίωση:

«Από τ' άερίνο καπέλο σου ως τις μυτερές σου [σχεδόν φτέρνες

Έτσι ελαφρού κι' ευαίσθητη
Σά να ξαναββαίνανε τó ρέμα τών όνειρων σου
Τά ραβδωμένα απ' της πατρίδας σου τó φως πουλιά.
«Αι θά θελες να ρίξεις ήλιογέφυρες ανάμεσα στις
[χώρες που χωρίζουνε τά κλίματα και οι άκεανοί
Και πού ποτέ τούς δέ θά γνωριστούνε,
Τού Μοντεβίδεο τις βραβύες δέ θά τις στεφανώσουνε
[οι ούράνιοι τών Πυρρηναίων ροδώνες,
Τά βουνά τού Ίανέιρο καίοντες πάντα και χωρίς
[ποτέ να λυώνουνε
δέ θά χλωμαίσουνε καθόλου κάτω από τά ντελικάτα
[δάχτυλα τού γαλλικού χιονιού,...

«Υποταγή ως δηλώσουν τά γόργά σου βλέφαρα,
δ' εού τού Χώρου άπελιτισμένη!

Σε κάτι άλλα πάλι ποιήματά του υπάρχουν στίχοι ίκανοί ν' άγγίξουν και τις πιό εύαισθητες χορδές της ψυχής μας:

«Μπαίνεις σάμπως σ' έκκλησία κάτω απ' τών [σκοταδιών τούς καταρράχτες
Πού μήτε άφρό δεν κάνουν μήτε θόρυβο.
Μαντεύεις κάποτε πως ένα σύννεφο περνά φεμένο [άπ' τόν ελεύθερο ούρανό
Και πού άσφαλτα τó κυβερνά μια σοβαρή παιδούλα [της άκρογαλιάς».

Κάποτε ο ποιητής σταματά έκστατικός μπροστά στην συνεχή επανάληψη τών κοσμικών φαινομένων, της δημιουργίας και της καταστροφής και ιδίως μπροστά στην ένατένιση:

«Της αύγης που κάθε μέρα βγαίνει απ' τά βαρεία [ισεντόνια τού θανάτου,
Μισοπνιγμένη
«Αργώντας ν' αναγνωρίσει τόν έαυτό της».

«Άλλοτε πάλι προσπαθεί να συλλάβει τó μεγαλείο της νύχτας που είναι «άρματωμένη με άστρα άμέτρητα και κατάμεστη από αιώνες».

Θάθελα να μου επέτρεπε ο χώρος να μεταφέρω έδώ όλόκληρο ένα ποιήμα του που επιγράφεται «Ο καημός της Γής». Ένώ ο ποιητής φαίνεται πως δεν αποθαρρύνεται από τó θάνατο κι' επιδιώκει τη μετάθεσή του στην άνυπαρξία για να μπορέσει ίσως έτσι να έρευνήσει καλύτερα την υποθετική ζωή τών νεκρών πάνω στα ούρανια ύψη ή κάτω στα βάθη τών θαλασσών, όπου θά βρίσκεται μαζί τούς, ένώ λαχταρά τόν άπεραντο χώρο που εκμηδενίζει την απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο, άφίνει καμμιά φορά ν' άκουστούν μερικές νότες γεμάτες από μια τρυφερή νοσταλγία για τά έγκόσμια. Θάρθει, λέει, μια μέρα που θά πούμε «Ήταν ο καιρός τού ήλιου,... ο άλησμόνητος καιρός που βρισκόμαστε στη Γή,... ο καιρός που δέ μπορούσαμε ν' άδράξουμε τόν καπνό... «Αι είναι τó μόνο που τά χέρια μας θά πιάνανε τώρα».

Τά τελευταία του λόγια μάς άφίνουν να μαντέψουμε ένα παρόμοιο τήν ώρα άκριβώς τή; απόθεςσης που μπορεί ν' άδράξει τόν καπνό, να πραγματοποιήσει τά πιό άπίστευτα όνειρα και τις πιό χιμαϊρικές του επιδιώξεις, να ταυτιστεί με τó άπόλυτο. «Έτσι μάς κάνει να αισθανθούμε καλύτερα τó άνικανοποίητο που υπάρχει στο βάθος κάθε ψυχής και την ανθρώπινη μταιιοδοξία.

Μου φαίνεται πολύ πεζό να επιχειρήσει κανείς να καθυποτάξει με τη νόηση τόν στίχο του Supervielle που όπως πολύ παραστατικά σημειώνει ο κ. Καραντώνης «με την ίδια ευκίνησια και τις ίδιες πλατειές δραματικές χειρονομίες σκαλώνει στο νυχτερινό ούρανό και κρεμιέται από τις άχτίδες τών άστρων όσο και καταδύεται στα

πυκνά θαλάσσια στρώματά...», ή να προσπαθήσει να δώσει μια λογική έρμηνεια σ' όλες αυτές τις θαυμάσιες εικόνες και τούς έξαλλους όραματισμούς του που μπορούν να πάρουν τóσες έννοιες και τóσες άτέλειωτες προεκτάσεις μέσα μας!

Με τά ποιήματα του Supervielle έπιβεβαιώνονται ακόμα μια φορά τά βασικά πλεονεκτήματα του υπερρεαλισμού και ή επαναστατική σημασία του στον τομέα της τέχνης που ούτε καν την υποψιάστηκαν οι άδαείς, οι έπιπόλαιοι και οι όπαδοί της ρουτίνας. Παρ' όλες τις έπιφυλάξεις που δικαιολογημένα μπορεί κανείς να διατηρεί, δεν τού έπιτρέπεται ν' άμφισβητήσει πως ο υπερρεαλισμός έφερε «μια καινούργια άνατριχίλα στην τέχνη», την πλούτισε μ' ένα σύνολο άπροσδόκητων εικών και μάς φώτισε με την έκθαμβωτική λάμψη τών φαντασμαγορικών πυροτεχνημάτων του. Κι' ο φανατικώτερος έχθρός του δεν είναι δυνατό ν' άρνηθεί πως μάς αποκάλυψε έναν κόσμο παρθενικό, μάς έδωσε την ιδέα τού υπερφυσικού και τού μαγικού στον ύπερτατο βαθμό. «Απαλλάσσοντας μας από τά βαρεία δεσμά της λογικής που μάς κρατούσε καθηλωμένους «μέσα στους τέσσερες τοίχους τού πραγματικού» μάς βοήθησε να αισθανθούμε με την ψυχή μας την ήλιγγιώδη παρουσία τού άπειρου. Έξουθενώσε εκείνη την «*pale raison qui nous cache l' infini*» όπως έλεγε ο Rimbaud και μάς ώθησε να βρούμε τη λύτρωση σε μιά άπροσδιόριστη μουσική άτμόσφαιρα όπου όλα είναι βυθισμένα μέσα στην όμιχλη και έχουν τó ελαφρό χρώμα και την άπατηλή γοητεία τού όνειρου.

«Αν αναγνωρίζουμε όμως τόν υπερρεαλισμό άπλως σά μια προσπάθεια νεορωμαντική που θέλησε ν' άνοιξει έναν καινούργιο δρόμο, να δώσει την άρμόζουσα θέση σ' εκείνο τó αστάθμητο, μυστικό και όνειρικό στοιχείο που υπάρχει στην έσωτερική ζωή μας και που βρίσκεται παραμελημένο, αυτό δεν σημαίνει καθόλου πως είμαστε διατεθειμένοι να τόν άνεχθούμε άπόλυτα ως καθεστώς, ούτε ως άποκλειστικό ύπόδειγμα της ποιήσης τού μέλλοντος. «Άλλωστε είναι φανερό πως τέτοιες προθέσεις δεν έχουν μήτε κι' αυτοί οι ίδιοι οι υπερρεαλιστές. «Αντίθετα μάλιστα άποφεύγουν κάθε τυποποίηση και κάθε ροσιφ.

«Ο προορισμός τού σημειώματος αυτόδ δεν μου έπιτρέπει να προβώ σε μια γενικώτερη θεώρηση τού υπερρεαλισμού. «Ως τόσο θεωρώ υποχρέωσή μου να παραπέμνω όσους παρακολουθούν τó σπουδαιότατο αυτό καλλιτεχνικό κίνημα σ' ένα έντελως πληροφοριακό βέβαια αλλά ένδιαφέρον άρθρο τού κ. Έλύτη που δημοσιεύτηκε στο προτελευταίο τεύχος τών «Νέων Γραμμάτων» (άριθ. 4—5) και που άποτελεί

κατά τή γνώμη μου μιάν αξιοπρόσεχτη διαφωτιστική προσπάθεια και μιάν ένθαρρυντική απόπειρα να συσχετισθεί ὁ ὑπερ-ραλισμός μέ τή νεοελληνική λογοτεχνική πραγματικότητα, ἰκανή ν' ἀποστομώσει ὄσους ἐπιμένουν νά τόν χαρακτηρίζουν ἐπιπόλαια σά μιὰ «μόδα» ἢ σάν «ένα ἄνθος πού ἔχει μεταφυτευτεῖ μέ καθυστέρηση». (Δέ μπορῶ ἐπίσης νά μὴν ἀναφέρω τό σχετικό ἄρθρο τοῦ κ. Θεοτοκά και τήν ἀπάντησή τοῦ κ. Ἐλύτη στά «Νεοελληνικά Γράμματα»). Τήν ὥρα πού τό χάος και ἡ ἀναρχία δεσπόζουν στήν πνευματική ζωή τοῦ τόπου μας και ὁ τελευταῖος ἀνίδεος κι' ἀκατατόπιστος δημοσιογράφος θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ἀρμόδιο ν' ἀποφαίνεται μέ γελοῖους ἀφορισμούς, μέ ἀνυπόφορη προχειρολογία και τό κυριώτερο μέ ἔλλειψη κάθε εὐπρέπειας και σεβασμοῦ γιά προβλήματα καλλιτεχνικά ὕψιστης σημασίας πού ἀπασχολοῦν ὄλο τῶν διανοοῦμενο κόσμο τῆς Εὐρώπης, μιὰ τέτοια mise au point ἐκ μέρους τοῦ κ. Ἐλύτη πού εἶναι ὄχι μόνο ποιητής ἀλλά και κάτοχος τῶν ὑπερρεαλιστικῶν προσέδῳς ἔχει ἐξαιρετική ἐπικαιρότητα και πέρνει μιάν ἰδιαιτέρη σημασία.

Δυστυχῶς δέν ἔχω ὕπ' ὄψει μου τό γαλλικό κείμενο γιά νά μπορέσω νά συγκρίνω μαζί του τήν ἀπόδοση τοῦ κ. Κα-

ραντῶν και νά ἐπεκταθῶ σέ λεπτομερεῖς ἀναζητήσεις. Ἐξετάζοντας ὄμως κανεῖς μονάχα τήν ἀπόδοση τῶν ποιημάτων τοῦ Supervielle σάν ἑλληνικό πιά κείμενο εἶναι ἀδύνατο νά μὴν παρατηρήσει μιάν ἀξιέπαινη καλαισθησία και ἐπιμέλεια. Ἀλλῶστε και στό παρελθόν μάς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά διαπιστώσουμε ὅτι ὁ κ. Καραντῶννης ἐκτός ἀπό τήν ὀξύτατη παρατηρητικότητα κι' εὐαισθησία του πού τόν βοηθεῖ νά συλλάβει και τίς πιό λεπταίσθητες ἀποχρώσεις, ἔχει τό ἀδιαφιλονίκητο προσόν νά εἶναι ἕνας ἀπ' τοῦς πιό καλλιγράφους νεοέλληνες κριτικούς. Οἱ μελέτες του πάντοτε φέρνουν μιὰ καλλιτεχνική ἐπένδυση και μάς δίνουν τήν ἐντύπωση φραστικῶν κομψοτεχνημάτων.

Ὁ κ. Καραντῶννης μέ τήν καινούργια του ἐργασία μάς χαρίζει μιὰ λεπτή ψυχική κι' αἰσθητική συγκίνηση προσφέροντας ταυτόχρονα σημαντική ὕπηρεσία στή νεοελληνική λογοτεχνία και μιάν ἀξιόλογη συμβολή στήν πραγμάτωση τῶν ἀνώτερων πνευματικῶν ἐπιδιώξεων ἐνός κύκλου ποιητῶν και συγγραφέων πού αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη νά ἐπικοινωνήσουν πιό ἄμεσα και γόνιμα μέ τήν σύγχρονη ἐξελιγμένη εὐρωπαϊκή διάνοηση.

ΤΑΚΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ "ΠΥΡΣΟΥ",

Γ. Σ. ΒΟΣΝΙΑΔΟΥ

ΤΣΙΜΙΣΚΗ 54 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 30 - 20

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ
ΤΟΜΟΙ 24

ΠΩΛΕΙΤΑΙ με 500 δραχμούς μηνιαίας δόσεις.

ΝΟΜΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ Ι. & Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Θέμις Α-ΜΔ	(1890-1933) τόμοι 44
Ἐφημερίς «Ἐλλ. Νομικῶν» Α-Δ(1934-1937)	» 4
Γεν. Κώδικοποίησης Α-ΙΣΤ	(1821-1933) » 16
Κώδιξ Νόμων	(1934- 937) » 4
Γεν. Εὐρετήριο Νομολογίας (1834-1936)	» 6

74

ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΕΙΣ ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

"ΠΑΠΥΡΟΣ",

ΚΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

(ΚΡΟΥΖΕ) ΤΟΜΟΙ 6

Βιβλία Σχολικά, Ἐπιστημονικά - Φιλολογικά

*Απαντα τὰ Διδακτικά βιβλία ἐγκεκεριμένα και μή, βοηθητικά, Δημοτικῆς, Μέσης και Ἐνωτέρως Ἐκπαιδεύσεως.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

«Ὁ Δρόμος τοῦ Ἀσώτου»

Συλλογή ποιημάτων τῆς κ. Ζωῆς Καρέλλη

«Ὁ Πεθνεμένος και ἡ Ἀνάσταση»

τοῦ κ. Ν. Γ. Πεντζίκη (Σταυρακίου Κοσμῶ)

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

Ἡ «Προσφορά»

Τοῦ κ. Γ. Θ. ΒΛΦΟΠΟΥΛΟΥ:

Ἐπτὰ ποιήματα εἰς μνήμην

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΜΠΟΡΟΠΑΝΗΓΥΡΕΩΝ
11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ – 2 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΔΗΛΩΣΑΤΕ .

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΝ

ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ ΤΗΝ

Διαφημίζει
ἀποτελεσματικῶς
τὰ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
π ρ ο ῖ ό ν τ α